

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví
Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bc. Barbora Kábrtová

Současné zdroje a možnosti financování veřejných knihoven v ČR

Current resources and opportunities of public libraries in the Czech Republic

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Černá

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 15. srpna 2012

.....
podpis diplomanta

KÁBRTOVÁ, Barbora. *Současné zdroje a možnosti financování veřejných knihoven v ČR [Current resources and opportunities of public libraries in the Czech Republic]*. Praha, 2012-08-15. 100 s., II s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milena Černá.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je popsat a zhodnotit aktuální situaci v oblasti financování veřejných knihoven v České republice. Úvodem do problematiky je stručné vymezení legislativního rámce financování veřejných knihoven. V hlavní části práce se autorka věnuje systému knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a jak mohou být tyto knihovny zřizovány. Následuje analýza finančních zdrojů, které tyto knihovny mohou v současnosti využívat, tj. dotace od zřizovatele, programy a projekty na podporu knihoven (národní a zahraniční), fundraising, dárcovství, sponzoring, mecenášství, nadace a nadační fondy, dobrovolnictví, vlastní činnost. Nechybí ani popis cenové a finanční politiky, analýza hospodaření knihoven v jednotlivých krajích a vliv ekonomické krize na rozpočty knihoven. Po hlavní části práce týkající se celé České republiky následuje část zaměřená pouze na Středočeský kraj. Pro analýzu a popis finančních zdrojů a možností byla zvolena Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace. Analytickou část dále doplňují zkušenosti dalších vybraných knihoven, tj. Obecní knihovny v Žilině (u Kladna) a Městské knihovny Kutná Hora. Závěr celé práce je věnován perspektivám v oblasti financování [Autorský abstrakt].

Klíčová slova

Veřejné knihovny, financování knihoven, finanční zdroje, dotace, grantové programy, fundraising, sponzorství, dárcovství, mecenášství, dobrovolnictví, nadace, Středočeská vědecká knihovna v Kladně (Česko)

Abstract

The aim of this thesis is to describe and evaluate the current situation regarding the funding of public libraries in the Czech Republic. The introduction comprises a concise definition of the legislative framework for funding public libraries. In the main section of the work the author deals with the system of libraries providing public library and information services and how these libraries can be established. Then the analysis of the financial resources that can be used by these libraries follows, i.e. grants by founders, national and international programs and projects to support libraries, fundraising, donating, sponsoring, patronage, volunteering, grants by foundations, libraries' own business. There is also a description of pricing and financial policy, analysis of the financial management of libraries in various regions and the influence of the economic crisis on library budgets. The main part of the thesis related to the whole Czech Republic is followed by the part aimed only at the Central Bohemian. For analysis and description of financial resources and opportunities The Central Bohemian Research Library in Kladno, contributory organization has been selected. The analytical part is complemented by experiences of other selected libraries, i.e. The Municipal Library in Žilina and The Town Library of Kutná Hora. The conclusion of this thesis deals with perspectives in the field of funding public libraries [Author abstract].

Keywords

Public libraries, library funding, financial resources, grant, grant programs, fundraising, sponsoring, donating, patronage, volunteering, foundations, Central Bohemian Research Library in Kladno (The Czech Republic)

Obsah

PŘEDMLUVA	11
1 OBECNÁ LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA	13
2 AKTUÁLNÍ STAV A MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÝCH KNIHOVEN V ČR16	
2.1 ZŘIZOVATELÉ KNIHOVEN.....	18
2.1.1 Příspěvková organizace	19
2.1.2 Organizační složka.....	21
2.1.3 Obecně prospěšná společnost.....	22
2.2 PROGRAMY A PROJEKTY NA PODPORU KNIHOVEN	23
2.2.1 Národní programy	23
2.2.2 Zahraniční programy	38
2.3 FUNDRAISING A PUBLIC RELATIONS	42
2.3.1 Dárcovství	44
2.3.2 Sponzoring.....	45
2.3.3 Mecenášství	46
2.3.4 Nadace a nadační fondy.....	46
2.3.5 Dobrovolnictví.....	47
2.3.6 Vlastní činnost	48
2.4 HOSPODAŘENÍ VEŘEJNÝCH KNIHOVEN.....	49
2.4.1 Cenová a finanční politika knihovny	49
2.4.2 Vliv ekonomické krize na rozpočty knihoven	50
2.5 KNIHOVNICTVÍ V ČR NA PRINCIPU REGIONÁLNÍM.....	53
3 ANALÝZA A POPIS FINANČNÍCH MOŽNOSTÍ A ZDROJŮ STŘEDOČESKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V KLDNĚ, PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE	61
3.1 STRUČNÉ PŘEDSTAVENÍ KNIHOVNY	61
3.2 ZŘIZOVATEL KNIHOVNY	67
3.3 PROGRAMY A PROJEKTY NA PODPORU KNIHOVEN	69
3.3.1 Národní programy	69
3.3.2 Zahraniční programy	70
3.4 FUNDRAISING A PUBLIC RELATIONS	71
3.4.1 Dárcovství	72
3.4.2 Sponzoring.....	72
3.4.3 Nadace a nadační fondy.....	73
3.4.4 Vlastní činnost	74
3.5 HOSPODAŘENÍ KNIHOVNY	74
3.5.1 Rozpočet	74
3.5.2 Výnosy	75

3.5.3	<i>Náklady</i>	76
3.6	HOSPODAŘENÍ STŘEDOČESKÉHO KRAJE	77
4	DALŠÍ ZKUŠENOSTI VYBRANÝCH KNIHOVEN V OBLASTI FINANCOVÁNÍ	80
4.1	OBECNÍ KNIHOVNA V ŽILINĚ	80
4.1.1	<i>Stručné představení knihovny</i>	80
4.1.2	<i>Zřizovatel knihovny</i>	81
4.1.3	<i>Programy a projekty na podporu knihoven</i>	81
4.1.4	<i>Fundraising a public relations</i>	82
4.1.5	<i>Hospodaření knihovny</i>	83
4.2	MĚSTSKÁ KNIHOVNA KUTNÁ HORA	84
4.2.1	<i>Stručné představení knihovny</i>	84
4.2.2	<i>Zřizovatel knihovny</i>	86
4.2.3	<i>Programy a projekty na podporu knihoven</i>	86
4.2.4	<i>Fundraising a public relations</i>	86
4.2.5	<i>Hospodaření knihovny</i>	87
5	PERSPEKTIVY V OBLASTI FINANCOVÁNÍ	89
	ZÁVĚR	90
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	92
	SEZNAM TABULEK	100
	SEZNAM OBRÁZKŮ	100
	SEZNAM PŘÍLOH	100

Seznam zkratek/ slovník

IN	Program Informační infrastruktura výzkumu
AV	Akademie věd ČR
CALIMERA	Název projektu Evropské Unie
CD	Kompaktní disk
Cesnet	Národní síť pro vědu, výzkum a vzdělávání
Clavius REKS	Regionální knihovní systém s názvem Clavius
Culture 2000	Název projektu Evropské Unie
DigiCULT	Název projektu Evropské Unie
EBSCOhost	Rozhraní pro přístup do bibliografických databází
ECDL	Certifikát počítačové gramotnosti
eContent	Název projektu Evropské Unie
eContent+	Název projektu Evropské Unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
EIZ	Elektronické informační zdroje
ELSEVIER	Název nakladatelství
Equal	Název projektu Evropské Unie
EUREKA	Název projektu Evropské Unie
HK	Královehradecký kraj
ICEKNI	Informační centra veřejných knihoven
ICNPO	Mezinárodní klasifikace neziskových organizací
ICT	Informační a komunikační technologie
Intereg	Název projektu Evropské Unie
ISBN	Mezinárodní standardní číslo knihy
ISSN	Mezinárodní standardní číslo seriálové publikace
JČ	Jihočeský kraj
JM	Jihomoravský kraj
K21	Knihovna 21. století
KLFree.net	Název občanského sdružení
KV	Karlovarský kraj
LB	Liberecký kraj
Leader	Název projektu Evropské Unie

Leader+	Název projektu Evropské Unie
LI	Program Informační zdroje pro výzkum a vývoj
MI	Ministerstvo informatiky
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MS	Moravskoslezský kraj
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MVS	Meziknihovní výpůjční služby
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZK	Moravská zemská knihovna v Brně
NAKI	Program aplikovaného VaV národní a kulturní identity
NAPLE	Název projektu Evropské Unie
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NK	Národní knihovna České republiky
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
OCLC FirstSearch	Přístup do čtyř databází z produkce OCLC
OL	Olomoucký kraj
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
PA	Pardubický kraj
PHA	Praha
PIK	Projekt internetizace knihoven
PL	Plzeňský kraj
PR	Public relations - vztahy s veřejností
PULMAN	Název projektu Evropské Unie
RETROKON	Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven
RF	Regionální funkce
ROP SČ	Regionální operační program Střední Čechy
SČ	Středočeský kraj
SKAT	Souborný katalog veřejných knihoven
SPRINGER	Název nakladatelství
SROP	Název projektu Evropské Unie

SVKK	Středočeská vědecká knihovna v Kladně
TEL-ME-MOR	Název projektu Evropské Unie
ÚL	Ústecký kraj
VaV	Výzkum a vývoj
VISK	Program Veřejné informační služby
VISZ	Veřejné informační služby ve zdravotnictví
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby
VYS	Kraj Vysočina
Web of Knowledge	Rozhraní pro přístup do bibliografických a citačních databází
Web of Science	Polytematická citační databáze pro oblast vědy a techniky
Wiley a Kluwer	Název nakladatelství
ZL	Zlínský kraj

Předmluva

Předkládanou diplomovou prací jsem vypracovala jako svou absolventskou práci na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Práce je zpracována v souladu se schváleným zadáním. Jejím cílem je vytvořit ucelený přehled současných zdrojů a možností v oblasti financování veřejných knihoven, popsat a zhodnotit aktuální situaci v České republice. Práce je zaměřena výhradně na situaci českých veřejných knihoven. Vzhledem k zaměření a rozsahu zpracovávaného tématu není náplní práce porovnávat situaci v ČR se zahraničím.

Tímto tématem jsem se zabývala již v průběhu studia, kdy jsem k předmětu Organizace a řízení knihoven vyučovaným PhDr. Milenou Černou vypracovala seminární práci na téma Financování knihoven v České republice. Součástí byla i výběrová rešerše. Po jejím vypracování jsem se rozhodla věnovat se danému tématu i v rámci své absolventské práce.

Informační a bibliografická příprava probíhala zejména v rámci studia odpovídajících knižních publikací, zákonů a nařízení ze Sbirky zákonů České republiky, dále prostudováním odborných článků, webových stránek Ministerstva Kultury, Národní knihovny České republiky, Středočeské vědecké knihovny v Kladně, Městské knihovny Kutná Hora, Obecní knihovny v Žilině (u Kladna). Druhou fází byla návštěva těchto institucí a provedení rozhovorů s knihovníky zabývající se touto problematikou.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola Obecná legislativní východiska slouží jako úvod do problematiky financování knihoven. Druhá kapitola Aktuální stav a možnosti financování veřejných knihoven v České republice je zaměřena na konkrétní zdroje financování, které tyto knihovny v současnosti využívají (příspěvky, dotace, granty, dary apod.).

Po této části práce, která se týká celé České republiky, následují dvě kapitoly zaměřené pouze na Středočeský kraj. Tento kraj jsem si vybrala především z důvodů praktických, aby bylo možné do knihoven dojíždět a provádět místní šetření osobně. Pro analýzu a popis finančních možností a zdrojů byla zvolena Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace. Tuto analytickou část dále doplňují zkušenosti dalších vybraných knihoven, tj. Obecní knihovny v Žilině (u Kladna) a

Městské knihovny Kutná Hora. Závěr práce je věnován perspektivám v oblasti financování.

Diplomová práce byla připravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK. Práce má celkem 100 stran a II strany příloh. Obrázkový a pomocný aparát byl vkládán přímo do textu práce pro lepší porozumění dané problematice. Informační zdroje jsou citovány v souladu s platnými citačními normami ISO 690 a ISO 690-2. Citace použité literatury v textu jsou uvedeny formou jméno-datum (metoda citování Harvardský systém). Uvádím 66 informačních zdrojů, se kterými jsem pracovala. V první části práce jsem využívala zejména legislativní dokumenty a obecnou literaturu týkající se financování kulturního sektoru. V části druhé, která se týká konkrétních knihoven, jsou použity informace získané především z rozhovorů se zaměstnanci knihoven, z webových stránek, z interních dokumentů. Vzhledem k zaměření práce na Českou republiku a Středočeský kraj jsou využity především zdroje tuzemského charakteru.

Na závěr bych chtěla poděkovat zejména vedoucí mé práce PhDr. Mileně Černé za odborné vedení, připomínky a poskytnuté konzultace, které mi byly přínosem při vypracovávání diplomové práce. Velké poděkování patří Středočeské vědecké knihovně v Kladně a Městské knihovně Kutná Hora za vřelost při spolupráci, poskytnutí potřebných dokumentů, informací a rozhovorů, tímto děkuji jmenovitě: paní ředitelce PhDr. Jiřině Kádnerové, Ing. Ivaně Škutové a Mgr. Lence Šimkové. Zvláštní poděkování patří Mgr. Ladislavě Zemánkové z Národní knihovny ČR, se kterou jsem mohla prodiskutovat perspektivy a budoucí rozvoj veřejných knihoven. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu při studiu a především při psaní této práce.

1 Obecná legislativní východiska

V České republice je činnost knihoven kromě obecně zaměřených právních předpisů (Listiny základních práv a svobod, občanského zákoníku, obchodního zákoníku, zákoníku práce, autorského zákona, zákona o ochraně osobních údajů, zákona o svobodném přístupu k informacím apod.) upravena speciálně zaměřenými právními předpisy.

Základním dokumentem je Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění, a Vyhláška 88/2002 Sb. Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. Tyto právní dokumenty tvoří základní rámec pro další orientaci v legislativě týkající se finančních zdrojů a možností veřejných knihoven v ČR.

Knihovní zákon upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a podmínky jejich provozování. Ze základního rozdělení se dozvíme, že knihovny mohou být zřízeny Ministerstvem kultury České republiky, příslušným orgánem kraje, příslušným orgánem obce i jinými subjekty. V současné době u nás však systém knihoven s přesně definovanými prvky a vazbami neexistuje.

Zákon dále vymezuje pravidla poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. Věnuje se také finančnímu aspektu VKIS – většina služeb knihovny musí být poskytována bezplatně či do výše nákladů.

Samostatné ustanovení zákona je zaměřeno na podporu knihoven, kdy provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty podle zvláštního zákona účelově určené dotace.

Je nutné se nyní ve stručnosti podívat také na právní rámec regionálního rozvoje v naší zemi, která s tématem této práce nepochybně souvisí. Stěžejní legislativní rámec regionálního rozvoje a regionální politiky v České republice byl vytvořen v roce 2000 v souvislosti se zavedením krajského zřízení. S tímto krokem byl přijat soubor zákonů a v pozdějších letech na něj navázala příslušná usnesení:

- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění,
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajském zřízení), v platném znění,
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, v platném znění,

- Usnesení vlády č. 68/2002 Sb., o Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven,
- Usnesení Vlády České republiky č. 679/2004 o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010.

Legislativa sjednocuje základní principy fungování veřejné správy s platnými principy EU.

Veřejné knihovny jsou nejčastěji zřizovány jako příspěvkové organizace a organizační složky. Musí vždy dodržovat pravidla týkající se nakládání s veřejnými prostředky, která jsou zakotvena především v těchto právních předpisech:

- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění,
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění,
- Vyhláška č. 551/2004 Sb., zásady vypořádání vztahů se státním rozpočtem,
- Nařízení vlády č. 288/2002 Sb. (pravidla pro poskytování dotací provozovatelům knihoven ze státního rozpočtu na činnosti a projekty podle knihovního zákona).

Každý rok je navíc nutné prostudovat metodiky dotujících ministerstev a Zákon o státním rozpočtu na příslušný rozpočtový rok. Na knihovny, které byly zřízeny jako obecně prospěšné společnosti, se dále vztahuje Zákon č. 248/1995 o obecně prospěšných společnostech, v platném znění.

Oblast fundraisingu, které je věnována velká část této práce, je ošetřena specifickou legislativou:

- Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, v platném znění,
- Zákon 357/1992 o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, v platném znění,
- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, v platném znění,
- Zákon 586/1992 o daních z příjmů, v platném znění.

Existuje mnoho dalších legislativních předpisů, které se zkoumané problematice týkají, jako např.:

- Nařízení vlády č. 330/2003 Sb. o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě,
- Nařízení vlády č. 137/2009, kterým se stanoví katalog prací ve veřejných službách a správě.

Cílem této kapitoly nebylo uvést všechny zákony, nařízení, usnesení, která se daného tématu dotýkají, nýbrž naznačit základní východiska, která nám poslouží k pochopení následujícího výkladu.

2 Aktuální stav a možnosti financování veřejných knihoven v ČR

V České republice je používána Mezinárodní klasifikace neziskových organizací ICNPO (International classification of non-profit organizations). Tato klasifikace vymezuje 12 oblastí působnosti neziskových organizací. Na předním místě této klasifikace je Kultura, sport a volný čas. Knihovny jako veřejné instituce jsou začleněny pod tuto oblast.

Veřejné knihovny podléhají právnímu pořádku ČR, spadají do oblasti státní informační politiky a jejich právní rámec, financování a organizaci vymezuje především Ministerstvo kultury České republiky (MRÁZOVÁ, 2006, s. 11). Posláním veřejných knihoven je poskytovat veřejné kulturní služby, které se vztahují k informacím, gramotnosti, vzdělávání a kultuře. Za veřejné kulturní služby se považují "služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti" (Česko, 2007b).

Veřejné knihovny jsou neziskovými organizacemi. Jejich cílem tedy není zisk ve finančním vyjádření, ale dosažení užitku (v podobě spokojených uživatelů knihovny apod.). Knihovny jako kulturní, informační a vzdělávací instituce garantují rovný přístup ke kulturnímu bohatství a informacím zaznamenaným na psaných, tištěných, audiovizuálních a digitálních nosičích. Shromažďují, zpracovávají, uchovávají organizovanou sbírku dokumentů a poskytují veřejné knihovnické a informační služby.

V České republice slouží nejširší veřejnosti rozsáhlý systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby (VKIS). "Jejich služby využívá 40% dospělé populace a většina dětí a mládeže. Ročně svým uživatelům poskytnou více než 72 mil. výpůjček knih a dalších dokumentů. Evidují více než 22 mil. návštěvníků ročně. Nejméně stejný počet návštěvníků využívá i elektronické služby knihoven v podobě různých databází a digitálních knihoven" (Česko, 2012). Knihovny budují univerzální fond, tzn. rozmanitý knihovní fond pro všechny věkové kategorie. Zaměření knihovního fondu a ostatních informačních zdrojů je dále svázáno s umístěním knihovny (knihovní fond vztahující se k určitému místu - kraji, městu, obci).

Součástí činnosti knihoven jsou také speciální služby pro znevýhodněné uživatele a minoritní skupiny obyvatel (speciální knihovní fond – zvukové knihy apod.). Krajské knihovny a ostatní knihovny vymezené zákonem (tj. Moravská zemská knihovna v Brně, Národní knihovna ČR, Vědecká knihovna v Olomouci) navíc budují regionální a národní fond na základě práva povinného výtisku tištěných dokumentů na regionální či celostátní úrovni.

Specifickým druhem jsou specializované knihovny, jež jsou zaměřeny na jednotlivé obory lidského vědění. Jedná se o knihovny technické, lékařské, právnické, pedagogické, zemědělské, muzejní apod. Specializované knihovny shromažďují specializovaný knihovní fond a poskytují veřejné knihovnické a informační služby všem zájemcům o daný obor. Jejich dostupnost a případná omezení pro běžné uživatele je dána knihovním řádem.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) z pověření Ministerstva kultury České republiky zabezpečuje státní statistickou službu za oblast kultury. Předmětem statistiky kultury je zjišťování údajů o činnosti kulturních zařízení (mimo jiné i veřejných knihoven). Poslední přehled zmapoval situaci za posledních pět let (2006 – 2010). Z šetření vyplývá, že poklesl celkový počet veřejných knihoven z 5 662 na 5 415 (viz Tab. 1). Je ale zajímavé, že se zároveň počet poboček knihoven zvýšil, z 869 na 924.

Druh knihovny	Počet knihoven
Veřejné knihovny	5 417
<i>v tom: Národní knihovna ČR</i>	<i>1</i>
<i>Moravská zemská knihovna</i>	<i>1</i>
<i>Krajské knihovny</i>	<i>13</i>
Zdravotnická zařízení	107
Vysokoškolské knihovny	120
Školní knihovny	3 973
Akademie věd ČR	61
Knihovny muzeí a galerií	236
Celkem	9 794

Tab. 1 Počet knihoven - stav k roku 2010

Zdroj: http://knihovnam.nkp.cz/sekceno.php3?page=05_St/Statistika2.htm

Za sledované období se zvýšil počet knihovních jednotek v jednotlivých typech knihoven o 2,7%. Počet čtenářů se snížil o 3% a pokles lze zaznamenat i v počtu výpůjček o 2,8% méně. Průměrný počet výpůjček na jednoho čtenáře se však nepatrně zvýšil. Zvýšil se také počet návštěvníků knihoven o 121,8%. Mezi návštěvníky byli nově započítáni všichni, kteří využívali internet v knihovnách, účastnili se kulturních a vzdělávacích akcí nebo využili online služeb. I při porovnání dříve sledovaného počtu návštěvníků, kteří využívali internet v knihovně, je vidět nárůst o 29,1% (LINDNEROVÁ, 2011).

Ze statistiky vyplývá, že počet čtenářů se sice snižuje, průměrný čtenář si však vypůjčí více knihovních jednotek a také celková návštěvnost knihoven se zvyšuje. Musíme si uvědomit, že jedinečnost knihoven je ve službách, ke kterým nemá uživatel jinde než v knihovně přístup. Jedná se především o licencované informační zdroje (v menších obcích i o internet samotný). Důraz by měl být kladen na rozvoj VKIS a jejich stálou modernizaci. Na tyto služby musí mít knihovna dostatek financí, které je v období ekonomické krize při snižování rozpočtů stále obtížnější získávat. V následujících kapitolách se proto zaměříme nejen na základní zdroje financování knihoven (příspěvky zřizovatele, dotace a granty), ale také na fundraising.

2.1 Zřizovatelé knihoven

Dle knihovního zákona (Česko, 2001, § 3) tvoří systém knihoven: krajské knihovny zřízené příslušným orgánem kraje; základní knihovny zřízené příslušným orgánem obce nebo jiným zřizovatelem; specializované knihovny. Zvláštní postavení mají v zákoně tři knihovny: Národní knihovna České republiky, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně.

Na zajišťování veřejných služeb zřizuje státní správa (př. ministerstva, okresní úřady) knihovny jako veřejnoprávní organizace, tj. příspěvkové organizace státu nebo organizační složky státu. Územně samosprávné celky (kraje, obce, města) zřizují knihovny jako příspěvkové organizace územně samosprávných celků, organizační složky územně samosprávných celků, součásti jiných organizací (př. muzeí, galerií) a

součástí obecních úřadů. Knihovny mohou být zřízeny i jinak, například jako obecně prospěšné společnosti.

Veřejné knihovny, které jsou plně financovány z veřejných rozpočtů, jsou navázány na státní rozpočet nebo rozpočet územně samosprávních celků. Nejsou autonomní a v některých případech ani nemají právní subjektivitu a fungují jako součást jiné organizace (BAČUVČÍK, 2011, s. 49). Právní nárok na částečný příspěvek z veřejných rozpočtů mají příspěvkové organizace (ŠIMKOVÁ, 2006, s. 12). Nevzniká však zcela automaticky, organizace se o něj musí ucházet, podat žádost a účastnit se dotačního výběrového řízení.

Na nižších úrovních veřejné správy vznikají další možnosti, jak knihovny podpořit. K nejrozšířenějším patří materiální dary (vybavení) a bezplatný pronájem prostor, které knihovně slouží jako stálé zázemí nebo pro jednorázové akce (sportoviště, hřiště, divadlo, kulturní dům). Další možností podpory je garance obce při jednání s jinými subjekty, ať již ve standardních obchodních vztazích, při žádostech o dary, dotace, granty nebo při realizaci projektů. V této souvislosti je důležitá spolupráce s městem, obcí, krajem. Z tohoto důvodu se zaměstnanci knihoven často objevují v nejrůznějších komisích a výborech.

Právní systém České republiky umožňuje také různé varianty finanční podpory v podobě daňových úlev pro neziskové organizace. Neexistuje však žádný samostatný systém vysloveně pro kulturní oblast (Česko, 2008, s. 9) či oblast veřejných knihoven. Například knihovna jako obecně prospěšná společnost bude částečně osvobozena od daně spotřební a soudních poplatků, zcela od daně z nemovitosti, dědické a darovací. Ke každé daňové úlevě se vztahuje příslušné legislativní opatření.

2.1.1 Příspěvková organizace

Příspěvková organizace státu

V České republice jsou knihovny jako státní příspěvkové organizace zřizovány především Ministerstvem kultury ČR jako právnické osoby. Konkrétně se jedná o tyto knihovny: Národní knihovna ČR, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně. Výjimkou je Národní technická knihovna, kde zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Hospodaření knihovny jako státní příspěvkové organizace (Česko, 2000, § 53) se řídí jejím rozpočtem, který může zahrnovat pouze náklady a výnosy související s poskytovanými službami, které jsou předmětem její hlavní činnosti. Knihovna tvoří tyto peněžní fondy: rezervní fond, fond reprodukce majetku, fond odměn a fond kulturních a sociálních potřeb.

Finanční prostředky získává knihovna především ze státního rozpočtu, ze svých fondů, z hlavní a doplňkové činnosti, z peněžních darů od fyzických a právnických osob, z Národního fondu, z prostředků poskytnutých České republice z rozpočtu Evropské unie.

Příspěvková organizace územně samosprávních celků

Příspěvkové organizace tohoto typu jsou zřizovány územně samosprávnými celky jako právnické osoby. Rozsah jejich působnosti, struktura a složitost vyžadují samostatnou právní subjektivitu (BAČUVČÍK, 2011, s. 55). Jedná se především o kulturní a školská zařízení (knihovny, muzea, vysoké školy).

Knihovna jako příspěvková organizace územně samosprávních celků hospodář s peněžními prostředky získanými vlastní činností a přijatými z rozpočtu svého zřizovatele (obce, kraje). Ostatní zdroje financí i tvorba peněžních fondů jsou obdobné jako u státních příspěvkových organizací. Rozpočet je tvořen obecními nebo krajskými příjmy a výdaji.

Česká republika má 14 samosprávních krajů (včetně Hlavního města Prahy). Každý kraj má svou krajskou knihovnu, ale jen 12 krajských knihoven má formu příspěvkové organizace územně samosprávních celků: Městská knihovna v Praze; Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích; Krajská knihovna Karlovy Vary; Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod; Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové; Krajská vědecká knihovna v Liberci; Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě; Vědecká knihovna v Olomouci; Krajská knihovna v Pardubicích; Středočeská vědecká knihovna v Kladně; Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem; Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně. Výjimkou je Moravská zemská knihovna v Brně zřízená jako příspěvková organizace státu (viz výše) a také Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje jako organizační složka kraje (viz níže).

Jako příspěvkovou organizaci zřídilo městskou knihovnu například město: Jablonec nad Nisou, Bohumín, Turnov, Domažlice, Benešov, Beroun, Český Brod. Většina městských knihoven v ČR je zřízena touto formou.

Obecní knihovna jako příspěvková organizace je velice ojedinělým případem, přesto však existuje, je jí např. Obecní knihovna Obce Podolanka.

2.1.2 Organizační složka

Organizační složka státu

Organizační složka státu není samostatnou právnickou osobou, pouze samostatnou účetní jednotkou (BAČUVČÍK, 2011, s. 54). Je zřizována státním orgánem, zejména ministerstvem. Konkrétně se jedná např. o Národní lékařskou knihovnu, která je zřízena Ministerstvem zdravotnictví ČR.

Hospodaření se odvíjí od příjmů a výdajů státního rozpočtu. Rozpočet může zahrnovat příjmy a výdaje související s hlavní činností, ke které byla organizace zřízena, a s jinou činností vymezenou ve zřizovací listině (Česko, 2000, § 45). Knihovna hospodaří s rozpočtovými a mimorozpočtovými zdroji, kterými jsou prostředky z vlastních fondů, hospodářské činnosti, peněžitých darů a prostředků poskytnutých ze zahraničí.

Organizační složka územně samosprávného celku

Organizační složky zřizuje obec nebo kraj z rozhodnutí svého zastupitelstva (BAČUVČÍK, 2011, s. 55). Jedná se především o knihovny, které nevyžadují velký počet zaměstnanců, nepotřebují složité technické vybavení, nejsou vnitřně odvětvově či jinak organizačně členěné, nevstupují do složitých ekonomických nebo právních vztahů (nejsou samostatné právnické osoby).

Rozpočet knihovny je součástí rozpočtu jejího zřizovatele, proto je její povinností dosahovat příjmů stanovených rozpočtem a plnit určené úkoly nejhospodárnějším způsobem (Česko, 2000a, § 24).

Knihovna tohoto typu je zřizována jako součást obecního úřadu, kulturního střediska, informačního střediska a jiných kulturních zařízení v obci, kraji. Nemá právní ani účetní subjektivitu, nemůže jednat samostatně svým jménem, zavazovat se či nabývat práv, je zcela závislá na svém zřizovateli.

Jak již bylo dříve zmíněno, jedinou krajskou knihovnou, která je zřízena jako organizační složka kraje (nikoli příspěvková organizace), je Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. Co se týče měst, není to již tak ojedinělou záležitostí, jedná se například o Městskou knihovnu města Nový Bor, Rudná, Lovosice, Sedlčany. Nejčastěji se s touto formou setkáme v případě knihoven zřízených obcí, např.: Obecní knihovna Velký Osek, Obecní knihovna Červená Voda, Obecní knihovna Bořetice. Není ani výjimkou knihovna jako součást obecního úřadu či jiné instituce (galerií, muzeí apod.). Touto formou se budeme blíže zabývat v kapitole Obecní knihovna Žilina, která funguje jako součást obecního úřadu.

2.1.3 Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost je založena zakladatelskou smlouvou jako právnická osoba, která poskytuje specifické služby (v sociální oblasti, ve zdravotnictví, ve školství, v kultuře apod.) všem za stejných podmínek. Kromě obecně prospěšné činnosti může vykonávat i činnost doplňkovou za předpokladu, že tak bude dosaženo účinnějšího využití majetku, prostředků společnosti a zároveň nebude ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb (Česko, 1995, § 2).

Knihovna zřízená jako obecně prospěšná společnost se vyskytuje velice výjimečně. Důvodem této volby může být např. výjimečné postavení knihovny v regionu, velká podpora města, kde knihovna působí, nebo kulturní tradice (př. Městská knihovna Náchod). Knihovna je odkázána sama na sebe, funguje jako samostatný subjekt, což jí dává řadu výhod ale zároveň i nevýhod v oblasti financování. Dalším reprezentativním příkladem je Knihovna Václava Havla.

Povinností knihovny je vést podvojný účetnictví, vždy důsledně oddělit hlavní a doplňkovou činnost. Je-li hospodářským výsledkem zisk, musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla obecně prospěšná společnost založena.

Jistý nástin systému knihoven v České republice existuje, zákon je však velice benevolentní ve způsobu jejich zřizování. Po prostudování metodických pokynů a legislativních opatřeních můžeme nabýt dojmu, že přílišné zobecnění daných materiálů

(na všechny typy organizací) může být právě příčinou značné roztržitosti ve způsobech a možnostech financování veřejných knihoven. Následkem bývá to, že se knihovny často raději drží obecných zvyklostí a tak jsou některé formy zřizování knihoven běžnější (krajské knihovny jako příspěvkové organizace, obecní knihovny jako organizační složky atd.). Systém je takto nastaven, je nutné si ale uvědomit, že obecná zvyklost nemusí nutně znamenat nejvýhodnější volbu pro "naši" knihovnu.

2.2 Programy a projekty na podporu knihoven

Jak bylo již popsáno v předchozí kapitole, finanční základ každé veřejné knihovny závisí především na zřizovateli. Další podstatnou část rozpočtu knihovny tvoří dotace od jiných subjektů. "Dotací se rozumí přidělení jednorázových finančních prostředků (na základě soutěže) na konkrétní účel, který se z hlediska veřejného prospěchu jeví nanejvýš užitečný" (VEJSADOVÁ, 2005).

Podstatou programového financování formou dotací a grantů je vytvoření a realizace projektu, jehož prostřednictvím dochází k čerpání prostředků na konkrétní záměr (MRÁZOVÁ, 2006, s. 12). Vše záleží na iniciativě konkrétní knihovny. Dotace nejsou přidělovány automaticky. Proběhne dotační řízení, do kterého knihovna vstupuje s kvalitně zpracovaným projektem s konkrétní představou finančního požadavku. Je-li úspěšná, je jí přidělena dotace na konkrétní projekt.

Od vstupu České republiky do Evropské unie můžeme plně využívat této formy podpory na dvou úrovních: národní a zahraniční. Tuzemské programy pro oblast knihovnictví jsou vypisovány např. Ministerstvem kultury, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem pro místní rozvoj. Příkladem programů zahraničních jsou například Strukturální fondy Evropské unie nebo Norské fondy. Význam této podpory se stále zvyšuje. V následující části si představíme vybrané dotační programy, které měly v posledních letech významný dopad na financování českých veřejných knihoven.

2.2.1 Národní programy

Každoročně jsou vyhlašovány programy a projekty na podporu knihoven. Tyto programy umožňují naplňovat úkoly stanovené ve vládní koncepci. V této práci se

zaměříme především na programy vyhlášené Konceptí rozvoje knihoven ČR na léta 2004 – 2010 a Konceptí rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015. Více se budeme věnovat těm programům, které se týkají knihoven popisovaných v druhé části diplomové práce. Programů, které mohou knihovny využívat, je velké množství, cílem této kapitoly proto není charakterizovat všechny existující programy, ale uvést přehled těch, které z hlediska této práce považují za významné.

Knihovna, která se chce zúčastnit dotačního řízení, musí splňovat všechny předepsané podmínky a podat návrh na přidělení dotace. Přijatý návrh je pak hodnocen příslušnou komisí, radou kraje, města či obce. Výše poskytovaných dotací se pohybuje v rozmezí od 30% do 80% finančních nákladů na projekt (VEJSADOVÁ, 2005). Zbývající finanční náklady musí hradit sama knihovna, respektive její zřizovatel.

Knihovní zákon se v samostatném paragrafu (Česko, 2001, § 15) věnuje podpoře knihoven ve formě dotací. Přesně vymezuje, kdy mohou být dotace provozovateli knihovny poskytnuty a za jakým záměrem. Účelové dotace jsou poskytovány z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu zejména:

- na projekty vědy a výzkumu, projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,
- na výstavbu, rekonstrukci, vybavení objektu knihovny,
- na zavádění nových technologií, zpracování informačních pramenů do elektronické podoby,
- na knihovní fond, jeho ochranu, zpřístupnění pro občany se zdravotním postižením,
- na podporu propojení knihoven, zajištění výkonu regionálních funkcí, zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků knihoven.

Poskytnuté finanční prostředky musí být použity na podporu prosazování moderních a nezbytných aktivit knihoven, např. v oblasti využití volného času dětí a mládeže, prevence sociálně patologických jevů, kultury a kulturních památek, vztahů s partnerskými městy, multikulturních aktivit.

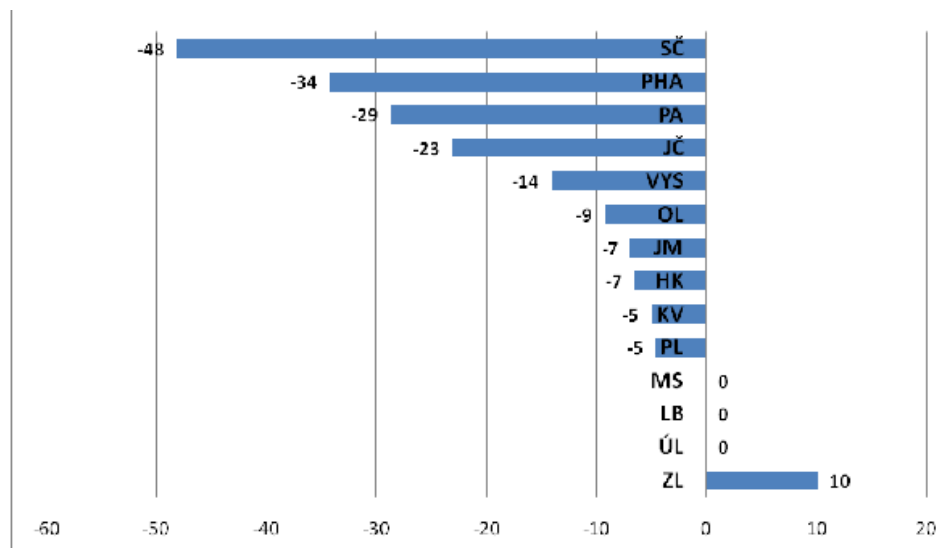
Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven (MK)

Program byl schválen v lednu roku 2002. "Po dobu svého působení umožnil výrazně stabilizovat síť knihoven v malých obcích a přispěl k rozvoji rozsahu a kvality veřejných knihovnických a informačních služeb na venkově" (Česko, 2004). Pravidla poskytování, podmínky použití, způsoby rozdělování dotací a cíle programu jsou stanoveny Usnesením vlády č. 68/2002 Sb., o Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven (Česko, 2009). Dotace může být poskytnuta pouze provozovateli krajské knihovny či provozovateli pověřené základní knihovny v kraji a to pouze jednou ročně Ministerstvem kultury.

Hlavním cílem programu je zajistit dostupnost VKIS ve všech místech České republiky bez rozdílu v kvalitě poskytování těchto služeb obyvatelům jednotlivých regionů, krajů, měst či obcí. Součástí zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven je uspokojení informačních potřeb uživatelů, zajištění koordinace odborné činnosti, spolupráce a účelné dělby práce, efektivní využití veřejných finančních prostředků, aktualizace knihovního fondu, garance celoživotního vzdělávání.

Ve financování regionálních funkcí knihoven se po přechodu do kompetence krajů objevily odchylky od objemu finančních prostředků vynakládaného na jednotlivé kraje v období financovaném z rozpočtu kapitoly Ministerstva kultury ČR. V některých krajích jsou regionální funkce průběžně financovány ve stejném, případně vyšším objemu, dochází k zohlednění inflace a dalších vlivů. Jedná se například o tyto kraje: Praha, Jihočeský kraj, Karlovarský kraj, Olomoucký kraj, Moravskoslezský kraj. V ostatních krajích naopak dochází k podstatným redukcím dotací, a tím i ke snižování rozsahu a kvality podpůrných služeb pro knihovny v malých obcích, jde např. o Plzeňský kraj, Ústecký kraj. Dlouhodobé podfinancování podpůrného servisu pro malé knihovny může vést postupně k jejich stagnaci a k následnému rušení knihoven (Česko, 2007).

Obr. 1 Procentní pokles/nárůst financování regionálních funkcí v roce 2010

Zdroj: http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/Krize_2010.pdf

V roce 2010 došlo u městských knihoven ke snížení investičních prostředků o 42%, u městských knihoven s regionálními funkcemi o 56,7%. U krajských a obecních knihoven nedošlo ke změně. Z průzkumu vyplývá, že nejvíce utrpěl Středočeský kraj, Hlavní město Praha, Pardubický a Jihočeský kraj (viz Obr. 1). V Ústeckém, Moravskoslezském a Libereckém kraji zůstává financování na úrovni roku 2009. Naopak ve Zlínském kraji došlo k navýšení rozpočtu na regionální funkce o 989 tis. Kč, tj. o 10% oproti roku 2009 (RICHTER, 2010a).

Podpora rozvoje regionů (MMR)

Podpora obnovy a rozvoje venkova

Program Podpora rozvoje regionů z národních zdrojů zahrnuje od roku 2011 i podprogram Podpora obnovy a rozvoje venkova. "Cílem programu je formou dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí. Program předpokládá participaci obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi" (Česko, 2011b). Pro letošní rok bylo vypsáno pět dotačních titulů. V rámci druhého, s názvem Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci, jsou evidovány čtyři projekty knihoven: Klubovna a knihovna Pracejovice pro děti a mládež, Rekonstrukce Obecní knihovny Ostrov u Macochy, Dětský klub při knihovně Stavební úpravy knihovny obecního úřadu Karle. Celková dotace na tento podprogram činila přes 39 mil. Kč. Tento program je jen další

ukázkou toho, kde může obecní knihovna získat finance např. na rekonstrukci knihovny.

Program Veřejné informační služby knihoven - VISK (MK)

Program VISK byl přijat vládou roku 1999 jako součást Akčního plánu realizace státní informační politiky a o rok později Usnesením vlády České republiky o Koncepci státní informační politiky ve vzdělávání. Koncepce programu byla připravována ve spolupráci Ministerstva kultury, Národní knihovny a Svazu knihovníků a informačních pracovníků.

"Základním cílem programu je inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázi informačních a komunikačních technologií – ICT" (Národní..., 2010). Všechna veřejně přístupná místa by měla být vybavena ICT s kvalifikovanou obsluhou, zaručit rovné podmínky přístupu všem a také zajistit speciální knihovnické a informační služby sociálním a národnostním menšinám. Součástí programu je podpora celoživotního vzdělávání, kultury, veřejné správy, výzkumu a vývoje, cestovního ruchu, podnikání apod.

Rozpočet pro rok 2011 byl 60 mil. Kč (viz Tab. 2).

Program VISK	2011	2012	2013
Celkem	60 000	46 051	18 763

Tab. 2 Program VISK – schválený rozpočet (v tis. Kč)

Zdroj: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

Program je realizován v těchto vzájemně provázaných podprogramech (viz Tab. 3):

- VISK 1 – Koordinační centrum programu VISK,
- VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků,
- VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven (ICEKNI),
- VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR (RETROKON),
- VISK 4 – Digitální knihovna a archiv pro informační služby knihoven,

- VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica,
- VISK 7 – Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru (Kramerius),
- VISK 8 – Elektronické informační zdroje,
- VISK 9 – Souborný katalog ČR a jeho provoz a rozvoj (CASLIN).

r. 2011	Požadavky - došlé projekty	Z toho NK ČR	Z toho projekty	Přiděleno na projekty	CELKEM
VISK 1	420 000	420 000		0	420 000
VISK 2	753 000	0	753 000	753 000	753 000
VISK 3	18 649 373	0	18 649 373	18 000 000	18 000 000
VISK 4	9 037 000	9 037 000		0	9 037 000
VISK 5	7 497 000	0	7 497 000	6 800 000	6 800 000
VISK 6	7 748 000	3 296 000	4 452 000	4 452 000	7 748 000
VISK 7	5 072 000	0	5 072 000	5 072 000	5 072 000
VISK 8A	1 603 000	0	1 603 000	1 603 000	1 603 000
VISK 8B	5 887 000	4 526 000	1 361 000	1 336 000	5 862 000
VISK 9	3 689 000	1 590 000	2 099 000	2 099 000	3 689 000
CELKEM	60 355 373	18 869 000	41 486 373	40 115 000	58 984 000

Tab. 3 Program VISK – návrh na rozdělení pro jednotlivé podprogramy (v Kč)

Zdroj: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/UKR/UKR22.pdf?PHPSESSID=ff930a44b95770f95950e6baf56fbd08>

Blíže se budeme věnovat pouze těm podprogramům VISK, které byly využity vybranými knihovnami, na které je zaměřena druhá část diplomové práce.

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků

Podprogram VISK 2 je realizován od roku 2000, kdy byla s jeho pomocí vybudována vzdělávací centra v ústředních knihovnách krajů. V první fázi bylo cílem vyškolit minimálně jednoho pracovníka každé veřejné knihovny v dovednostech práce s informačními a komunikačními technologiemi (ICT) na úrovni evropského standardu ECDL (Certifikát počítačové gramotnosti), tak aby mohl školit i ostatní pracovníky knihovny. Ve fázi druhé vyškolení i ostatních pracovníků veřejných a veřejně přístupných knihoven a rozvoj nových typů služeb na bázi ICT (Národní..., 2010).

V roce 2011 uspělo v dotačním řízení 19 žadatelů. Celkové požadavky byly ve výši 743 tis. Kč, z toho schváleno 645 tis. Kč (Česko, 2011). Nejvyšší dotaci

ve výši 140 tis. Kč získala Městská knihovna v Praze na realizaci projektu za účelem zvyšování kvalifikace knihovníků pražského regionu v oblasti využívání ICT. Mezi dalšími žadateli se objevila např. i Středočeská vědecká knihovna v Kladně, která získala dotaci ve výši 22 tis. Kč na vzdělávání pracovníků knihoven Středočeského kraje v oblasti ICT.

VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven – ICEKNI

V souladu se státní informační a kulturní politikou vlády ČR je hlavním cílem podprogramu VISK 3 systematická podpora šíření a poskytování informací občanům prostřednictvím knihoven s využitím informačních technologií, zejména prostřednictvím veřejně přístupné informační sítě (Národní..., 2010).

V roce 2011 se dotačního řízení účastnilo 323 žadatelů, z toho 20 neuspělo. Celkové požadavky (pouze úspěšných žádostí) byly vyčísleny na 17,1 mil. Kč, z toho byly schváleny dotace ve výši 15,9 mil. Kč. Nejvyšší žádaná dotace byla přiznána Knihovně AV ČR v celkové výši 1,8 mil. Kč na rozvoj systému Kramerius a řešení pro správu a archivaci digitálních dokumentů. Na druhém místě (co do výše žádané dotace) se umístila Národní knihovna ČR s přiznanou účelovou dotací ve výši 910 tis. Kč na nástroj pro kontrolu konzistence dat napříč knihovními systémy Prokop. V dotačním řízení uspěla mimo jiné i Městská knihovna Kutná Hora s projektem na doplnění vybavení Městské knihovny Kutná Hora vhodnou technikou s důrazem na funkci celoživotního vzdělávání veřejnosti i knihovníků. Přidělená dotace byla ve výši 69 tis. Kč (Česko, 2011).

VISK 7 – Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius

Podprogram VISK 7 přiděluje peněžní prostředky na digitalizaci novodobých dokumentů. Cílem je záchrana a zpřístupnění bohemikálních dokumentů tištěných na kyselém papíru, jejichž existence je ohrožena rozpadem (křehnutím) papírového nosiče. Uchazeči o dotaci mohou žádat kromě finančních prostředků na digitalizaci mikrofilmu, dále na výrobu ochranných obalů z archivní lepenky pro mikrofilmované svazky s poškozenou vazbou. Výrobu ochranných obalů zajišťuje Národní knihovna ČR. (Národní..., 2010).

V roce 2011 se dotačního řízení účastnilo 28 žadatelů, z toho dva neuspěly. Celkové požadavky (pouze úspěšných žádostí) byly vyčísleny na 4,8 mil. Kč. Vysokou dotaci ve výši 810 tis. Kč získala Národní knihovna ČR na konzervační ošetření ohrožených dokumentů, Vědecká knihovna v Olomouci ve výši 524 tis. Kč na digitalizaci periodika Mährisches Tagblatt I. Jedním z úspěšných žadatelů byla také Středočeská vědecká knihovna v Kladně, která žádala o prostředky ve výši 70 tis. Kč na ochranu a zpřístupnění regionálních dokumentů ze svého fondu (Česko, 2011).

Projekt internetizace knihoven – PIK (MI, MK, MV)

Projekt internetizace knihoven vznikl na základě úkolu Ministerstva informatiky k plnění cílů Státní informační politiky a komunikační politiky ČR, eČesko. Později byl vytvořen projektový tým složený ze zástupců Ministerstva vnitra, Ministerstva kultury, Národní knihovny ČR, Asociace krajů, Svazu měst a obcí, krajských knihoven a zástupců poskytovatelů služeb.

Základním cílem projektu bylo zajistit kvalitní připojení všech knihoven a tím zvýšit kvalitu poskytování VKIS. "Připojení knihoven mělo umožnit vytvoření alternativní nabídky míst veřejného přístupu k internetu a rozšíření možnosti přístupu obyvatel k informacím z veřejné správy" (Krajská..., 2006). Realizace projektu umožnila také: rozšíření přístupu ke speciálním informačním zdrojům a e-learningu, snižování digitální propasti a v neposlední řadě přístup k evropskému kulturnímu dědictví v online prostředí prostřednictvím Evropské digitální knihovny (Česko, 2012).

Vlastní připojení bylo hrazeno především z prostředků státního rozpočtu (viz Tab. 4). "Z hlediska připojených knihoven k jejich celkovému počtu nejvíce využívaly připojení přes projekt internetizace knihoven kraje Moravskoslezský, Karlovarský a Jihočeský, nejméně kraje Pardubický a Vysočina" (Česko, 2012).

Program PIK	r. 2009	r. 2010	r. 2011
Celkem	107 074	62 094	67 943

Tab. 4 Program PIK – přehled vynaložených prostředků MV (v tis. Kč)

Zdroj: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

Vláda ČR svým usnesením roku 2011 rozhodla o sloučení úkolů Ministerstva kultury a Ministerstva vnitra. Financování projektu bude pokračovat v rámci kapitoly MK ČR, je tedy součástí Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015. Vzhledem ke změněným podmínkám na telekomunikačním trhu se však Ministerstvo kultury rozhodlo tuto službu koncipovat nově a dosáhnout úspory finančních prostředků na zajištění služby (viz Tab. 5).

Program PIK	r. 2012	r. 2013	r. 2014	r. 2015
Celkem	25 000	25 000	25 000	25 000

Tab. 5 Program PIK – návrh předpokládaného rozpočtu MK (v tis. Kč)

Zdroj: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

Zájem o zajištění připojení ze strany Ministerstva kultury projevilo 2 500 převážně obecních knihoven.

Kulturní aktivity

Stávající programy na podporu knihoven zahrnují program Kulturní aktivity (KA) členěný na tři samostatné dotační tituly: Knihovna 21. století, Česká knihovna a Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu.

Program KA	r. 2011	r. 2012	r. 2013	r. 2014	r. 2015
Knihovna 21. století	2 200	10 000	15 000	15 000	15 000
Česká knihovna	2 000	2 500	5 000	5 000	5 000
Podpora akviziční činnosti	0	30 000	30 000	30 000	30 000
Celkem	4 200	42 500	50 000	50 000	50 000

Tab. 6 Program KA – návrh optimálního rozpočtu (v tis. Kč)

Zdroj: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

Blíže si popíšeme první dva podprogramy, které jsou veřejnými knihovnami velice využívány.

Program Knihovna 21. století – K21 (MK)

Roku 1998 vznikl program pod názvem Knihy a čtení, roku 1999 byl přejmenován na Knihovnu 21. století – K21 (Česko, 2004). Program K21 je určen provozovatelům knihoven (vyjma příspěvkových organizací MK) a občanských sdružením.

Tematické okruhy tohoto programu se každoročně mění v závislosti na aktuálních potřebách oboru. V roce 2011 byla K21 zaměřena na podporu nadstandardní knihovnické, informační a kulturně vzdělávací činnosti a na podporu dostupnosti informací pro občany se zdravotním postižením. Byly vypsány čtyři tématické okruhy: Podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců; Podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením; Kulturní, výchovná a vzdělávací činnost; Ochrana knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí.

Výsledky dotačního programu K21 (okruhy 1 – 3) byly: 184 celkových žadatelů, z toho 48 projektů, kterým nebyla dotace přidělena, a tři projekty byly předem vyřazené. Celková výše dotace činila 2,2 mil. Kč (viz Tab. 6), z toho 1,8 mil. Kč bylo určeno na první okruh programu. Dotaci ve výši 250 tis. Kč obdržela Středočeská vědecká knihovna v Kladně jako příspěvek na vydávání časopisu Čtenář. Dalším příkladem je Městská knihovna Kutná Hora, která byla úspěšná se dvěma projekty, první ve výši 15 tis. Kč na nákup knihovního fondu a technického zařízení umožňující zpřístupnění knihovního fondu nevidomým a slabozrakým uživatelům a druhý ve výši 9 tis. Kč na 5. ročník regionální (postupové) přehlídky uměleckého přednesu "Ten verš si tiše říkám". Z menších knihoven stojí za zmínku Obecní knihovna v Žilině. Žadatelem byl zřizovatel knihovny (tedy obec), který pro svou knihovnu získal finance na tyto tři projekty: Novinářský kroužek aneb Mediální výchova v knihovně, (Nejen) literární besedy v knihovně a Aktivní stáří s knihovnou, na každý z nich 5 tis. Kč (Česko, 2011a).

Program Česká knihovna (MK)

Program Česká knihovna vznikla roku 1999. Do roku 2006 byl realizován Odborem umění a knihoven Ministerstva kultury ČR a Technickým ústředím knihoven Moravské zemské knihovny v Brně. Od roku 2007 byly všechny činnosti související s jeho realizací převedeny do Technického ústředí knihoven Moravské zemské knihovny.

Tento veřejně prospěšný projekt má za cíl podpořit odbyt nekomerčních titulů uměleckých děl české literatury, české ilustrované tvorby pro děti a mládež, děl literární vědy a kritiky, případně literárněvědná díla významných zahraničních bohemistů a jejich distribuci do veřejných a vybraných vysokoškolských knihoven (WINKLER, 2010). Program je zaměřen především na kvalitní, avšak komerčně méně úspěšné tituly, za účelem podpory jejich odkupu a distribuce, rozsahu a stability odbytu.

Projekt je určen veřejným knihovnám krajským, městským, obecním a také knihovnám vysokoškolským, které jsou literárního zaměření a jsou veřejně přístupné. Nemohou se zúčastnit pracoviště, která jsou pouze organizační složkou knihovny, tj. pobočky, oddělení apod. Projekt využívají nejen knihovny, ale i nakladatelé pro obohacení svých fondů.

V roce 2010 se do projektu zapojilo 627 profesionálních veřejných a vysokoškolských knihoven, nejvíce ze Středočeského, Jihomoravského, Jihočeského a Moravskoslezského kraje. Naopak nejméně knihoven bylo z Karlovarského kraje. Z nabídky 121 titulů si knihovny na základě anotovaných seznamů objednaly publikace ve stanoveném finančním limitu. Každá knihovna publikace do 2 800 Kč a v rezervě pět libovolných titulů. V roce 2010 obdrželo 627 profesionálních veřejných knihoven bezplatně 9 681 publikací původní české literární tvorby (průměrná cena svazku byla 186 Kč) na obohacení fondů a na rozšíření nabídky pro své dětské i dospělé čtenáře (PERSTICKÁ, 2011). Rozpočet programu na rok 2011 byl 2 mil. Kč, pro rok 2012 byl navržen na 2,5 mil. Kč (viz Tab. 6).

Licence na půjčování zvukových záznamů (MK)

Významnou formu podpory veřejných knihovnických a informačních služeb představuje úhrada licenčních poplatků držitelům autorských práv v souvislosti s půjčováním zvukových záznamů v knihovnách (Česko, 2004). Národní knihovna ČR spolupracuje od roku 2004 s kolektivními správci autorských práv. Ochranným autorským organizacím je jednou ročně připisována částka v hodnotě 5 tis. Kč.

Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví – ISO (MK)

Za zmínku stojí i program Ministerstva Kultury, Integrovaný systém ochrany movitého dědictví, který je určen muzeím, galeriím i knihovnám, které jsou

ve vlastnictví krajů a obcí ČR a hospodaří se soubory kulturních památek. Program je vypsan na období 2010 – 2014 v pěti samostatných podprogramech na zabezpečení, evidenci a dokumentaci, výkupy, preventivní ochranu a právní pomoc. Rozpočet je stanoven na 140 mil. Kč (Česko, 2010).

Výzkumné programy (MK)

"Podpora oblasti výzkumu a vývoje (VaV) z veřejných prostředků probíhá jednak účelově formou programů v rámci veřejné soutěže, jednak institucionálně pro příspěvkové organizace Ministerstva Kultury na základě schválených výzkumných záměrů" (Česko, 2004). V následující části si představíme konkrétní výzkumné programy MK ČR.

Zpřístupňování a ochrana knihovních fondů formou digitalizace s využitím mezinárodní sítě internet v souvislosti s vytvářením informační společnosti

Tento program byl vyhlášen na léta 1997 – 2002. Hlavním cílem bylo budování aplikovaného výzkumu v prostředí českého kulturního dědictví s ohledem na oblast knihovnictví, která je vnímána jako důležitá součást infrastruktury VaV (Česko, 2007c). Cíle programu byly naplňovány ve třech podprogramech: Správa a ochrana dat v knihovnách, Nové postupy ochrany a konzervace knihovních fondů, Knihovny a informační společnost.

Přijato a úspěšně realizováno bylo 40 projektů, jejichž nositeli byly zejména knihovny, náležející do resortu kultury. Řada projektů byla završena vynikajícími výsledky, mezi nimiž lze jako příklad jmenovat (Česko, 2008a):

- Jednotnou informační bránu pro hybridní knihovny, Národní knihovna ČR,
- Vývoj ochranných obalů pro ohrožený a vzácný knihovní fond, Národní knihovna ČR,
- Rozvoj regionálních databází na základě retrospektivní konverze článkové bibliografie, Středočeská vědecká knihovna v Kladně.

Zpřístupnění a ochrana kulturních, uměleckých a vědeckých zdrojů

Na původní záměr předešlého výzkumného programu plynule navázal nový program, který byl vyhlášen roku 2005 na období 2006 – 2011 (viz Tab. 7).

Program VaV	r. 2006	r. 2007	r. 2008	r. 2009	r. 2010	r. 2011
Celkem	2 032	3 545	7 842	10 507	10 724	2 495

Tab. 7 Program VaV – předpokládané výdaje (v tis. Kč)

Zdroj: www.mkcr.cz/assets/vyzkum-a-vyvoj/Koncepce---finalni-verze.pdf

Tento program byl rozdělen do dvou podprogramů: Integrované interaktivní zpřístupnění kulturního dědictví a Prohloubení metod ochrany kulturního dědictví uchovaného v dokumentech všeho druhu. Hlavní důraz byl kladen na získání nových poznatků, metod, technologií a nástrojů pro digitalizaci, dlouhodobou ochranu a zajištění dostupnosti kulturních zdrojů.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity – NAKI

V současnosti je vypsán program NAKI na období 2011 – 2017 (Česko, 2009a). Hlavním cílem je podpořit výzkumné a vývojové aktivity v oblasti národní a kulturní identity, a přispět k tomu, aby veřejné prostředky investované do aplikovaného výzkumu a vývoje přinášely konkrétní ekonomický či jiný společenský přínos z jejich realizace. Program má přispět k zachování a rozvíjení národní integrity a národních specifik v kontextu evropské a světové kultury v 21. století.

Hlavní cíl je naplňován prostřednictvím dílčích cílů ve vazbě na tyto tematické priority:

- Kulturní dědictví a národní identita,
- Historie a multikulturní společnost,
- Technologie, postupy a materiály,
- Prostředí pro rozvoj umění a uchování kulturního dědictví.

Předpokládané výdaje ze státního rozpočtu jsou stanoveny částkou 2 125 000 Kč (viz tab. 8).

Rok	r. 2011	r. 2012	r. 2013	r. 2014	r. 2015	r. 2016	r. 2017	Celkem
Celkem	347 335	327 505	425 000	425 000	425 000	77 665	97 495	2 125 000

Tab. 8 Program NAKI – předpokládané souhrnné finanční ukazatele (v tis. Kč)

Zdroj: <http://www.mkcr.cz/cz/vyzkum-a-vyvoj/vyzkumne-programy-ministerstva-kultury-57470/>

Programy podpory VaV (MŠMT)

Program Informační zdroje pro výzkum a vývoj-LI

Program známý pod zkratkou LI byl vyhlášen na léta 2000 – 2003. Cílem bylo poskytnout zejména akademickým pracovištím systematickou podporu financování oborových a polytematických informačních zdrojů, které si vzhledem k vysokým nákladům nemohou ze svých rozpočtů dovolit. Zapojeno bylo mimo jiné i osm veřejných knihoven (viz Tab. 9).

Typ	Počet
Vysoké školy	27
Akademie věd ČR	6
Veřejné knihovny	8
Ostatní odborné knihovny	13
Soukromé subjekty	8
Celkem	62

Tab. 9 Program LI – projekty podle typu nositele

Zdroj: <http://www.ikaros.cz/node/1456>

Program LI byl rozdělen do tří podprogramů:

- Podpora a vytváření multifunkčních knihovnických center,
- Získání konkrétních a prokazatelně odůvodněných titulů informačních zdrojů a dokumentů,
- Získání multilicencí a velkoplošných licencí.

Jednotlivé podprogramy měly zajistit získávání, zpřístupňování a poskytování informací, informačních zdrojů (databází, periodik, elektronických i klasických dokumentů) a komplexních služeb s využitím moderní technické a technologické infrastruktury. Účelem bylo shromáždit veškeré dostupné informace na jednom místě.

Ve třech kolech bylo schváleno 62 projektů. Sedm z nich se týkalo polytematických zdrojů, ostatní oborových. Celková dotace dosáhla 600 mil. Kč, což činilo o 140 mil. Kč více, než byl původní odhad (Ikaros, 2003).

Toto čtyřleté období se dá považovat za průlom ve financování informačních zdrojů.

Program Informační infrastruktura výzkumu – 1N

Program 1N vyhlásilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se třemi základními cíli: zajistit kontinuitu informačních zdrojů pro výzkum a vývoj (VaV) a jejich náležitě aktualizování, umožnit rozvoj informační infrastruktury (v procesu integrace pracovišť ČR do Evropského výzkumného prostoru), zvýšit hospodárnost ve využívání veřejných prostředků na informační zdroje a infrastrukturu.

Program byl schválen roku 2003 na pětileté období 2004 – 2008 (viz Tab. 10) a měl návaznost na předchozí program LI. Realizace 1N byla rozdělena do tří podprogramů: Informační zdroje pro výzkum, Infrastruktura výzkumu, Zvýšení hospodárnosti ve využívání veřejných prostředků na informační zdroje a infrastrukturu výzkumu (Česko, 2006).

Program 1N	r. 2004	r. 2005	r. 2006	r. 2007	r. 2008
Celkem	82 115	127 062	129 580	133 971	140 196

Tab. 10 Program 1N – výdaje ze státního rozpočtu na VaV (v tis. Kč)

Zdroj: <http://www.msmt.cz/vyzkum/informacni-infrastruktura-vyzkumu-program-1n>

Program 1N zajistil financování převážně konsorciálních přístupových licencí k elektronickým informačním zdrojům důležitým z hlediska VaV.

Největší projekty koordinovaly:

- Knihovna Akademie věd ČR – velkoplošná multilicence na přístup do Web of Knowledge,
- Národní knihovna ČR – EBSCO, národní multilicence,
- Státní technická knihovna – produkce ELSEVIER, SPRINGER, Wiley a Kluwer.

V rámci podpory těchto projektů získala odborná veřejnost přístup do širokého informačního prostředí, což mělo svůj neopominutelný podíl na nárůstu výsledků vědecké práce. "Ve Web of Science lze vysledovat téměř zdvojnásobení produkce impaktovaných článků od roku 2000 do roku 2008" (Česko, 2006).

Program Informační zdroje pro výzkum – INFOZ

Od roku 2009 do roku 2011 byl vyhlášen program INFOZ, který měl za cíl zabezpečit českým výzkumným pracovníkům kontinuitu v získávání, zpřístupňování a poskytování informací prostřednictvím informačních zdrojů VaV (databází, periodik, elektronických i klasických dokumentů) s důrazem na jejich náležitou aktualizaci a moderní komplexní služby. Současně program nepřímo podporoval proces integrace pracovišť výzkumu a vývoje ČR do Evropského výzkumného prostoru (Česko, 2009b).

Ke konci roku 2011 byl program ukončen. Účast knihoven byla nižší, než se očekávalo. Řada projektů dopomohla k vytvoření nových elektronických informačních zdrojů (EIZ), jejich zpřístupnění a zajištění přístupu k zakoupeným zdrojům (zpravidla zahraničních producentů), dále byla zpracována retrospektivní článková bibliografie české literární vědy (1775 – 1945) na Ústavu pro českou literaturu AV ČR a opomenout nelze ani zařazení jednoho z českých digitálních zdrojů, Manuscriptoria z produkce NK ČR k distribuci v mezinárodním prostoru EBSCO Discovery System (Ikaros, 2012).

Celková výše přiznané podpory na celou dobu realizace projektu byla 511 mil. Kč. Nejvyšší dotaci získala Národní technická knihovna ve výši 145 mil. Kč na projekt s názvem Elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro výzkum (Česko, 2009b).

2.2.2 Zahraniční programy

Zahraniční programy můžeme rozdělit na unijní a mimounijní. Česká republika jako členský stát Evropské unie má možnost čerpat z unijních finančních prostředků. V letech 2007 – 2013 ze tří fondů EU. Mezi mimounijními zdroji zaujímají významné místo např. Finanční mechanismy EHP/Norska.

Každý rok je vyhlášováno okolo 280 podpůrných programů EU (VEJSADOVÁ, 2005) a dalších asi 120 projektů vyhlášují i ostatní evropské instituce. Tato podpora je směřována přednostně na zlepšování atraktivity státu a jeho regionů, podporu podnikání, inovací a znalostní ekonomiky, tvorbu a zkvalitňování pracovních míst, dlouhodobě udržitelný rozvoj, zvýšení ekonomické výkonnosti cestovního ruchu.

Jedná se o náročnější projekty, za kterými stojí zpravidla větší územní celek nebo významná regionální instituce (př. krajská knihovna). V posledních letech výrazně vzrostl počet žadatelů o tyto programy. Potenciální žadatel si musí uvědomit, že pouze menšina návrhů uspěje a získá požadované finanční prostředky. Žádost musí být pečlivě naplánována, nelze ji vnímat jako ad hoc rozhodnutí (VAN HOOLAND, 2011).

Zahraniční programy jsou pro knihovny významným zdrojem financí. V minulosti mohly knihovny využít již řady projektů: CALIMERA, Projekt Evropské komise PULMAN, TEL-ME-MOR, Culture 2000, DigiCULT, eContent a eContent+, Equal, EUREKA, Intereg, Leader a Leader+, NAPLE, SROP aj.

Fondy Evropské unie

Centrálním koordinátorem využívání fondů EU v České republice je Ministerstvo pro místní rozvoj. Pro výkon této funkce byl na Ministerstvu zřízen Národní orgán pro koordinaci. Evropská unie disponuje třemi hlavními fondy: Fondem soudržnosti a Strukturálními fondy, tj. Evropským fondem pro regionální rozvoj a Evropským sociálním fondem. Na právě probíhající programové období 2007—2013 má ČR z evropských fondů k dispozici 26,69 miliard eur (Česko, 2012a).

Fondy EU představují hlavní nástroj realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Právě jejich prostřednictvím se rozdělují finanční prostředky určené ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými státy a jejich regiony. Strukturální fondy jsou zaměřeny na rozvoj informační společnosti, zlepšování informační gramotnosti, modernizaci veřejných služeb, modernizaci digitální infrastruktury (MARVANOVÁ, 2009).

Projekty mohou být investičního nebo neinvestičního charakteru. Podmínky k jejich realizaci jsou vždy vypsány spolu s dotačním řízením, vždy je však nutné zpracovat projektovou žádost. Každý subjekt, jenž chce požádat o finanční podporu z fondů EU, musí poté žádost předložit řídicímu orgánu operačního programu. Žádosti mohou předkládat obce, kraje, ministerstva, podnikatelé, vlastníci dopravní infrastruktury, neziskové organizace, školy, výzkumná centra a další. Náklady projektu se až na výjimky proplácují žadatelům zpětně. Po dobu realizace projektu,

nebo přinejmenším její části, jej musí žadatel financovat z vlastních zdrojů či bankovní půjčkou (Česko, 2012a).

Příkladem úspěšného využití Strukturálních fondů EU byl v roce 2010 projekt Centra informačních, knihovnických a doprovodných služeb mikroregionu Černoohorsko, který získal z Regionálního operačního programu Jihovýchod dotaci ve výši 9 mil. Kč. Celkové náklady na projekt činily 12,5 mil. Kč (KRATOCHVÍLOVÁ, 2010). V nových prostorách knihovny je nyní možné pořádat společenské a kulturní akce, vzdělávací kurzy zaměřené na podporu počítačové gramotnosti pro znevýhodněné skupiny obyvatel – starší občany a zdravotně postižené. Součástí poskytovaných služeb centra jsou turistické informace týkající se přírodních a kulturních zajímavostí, informace o mikroregionu, přístup na internet, CzechPOINT, kopírování, tisk, prodej pohlednic, map apod.

Norské fondy

Vedle mediálně známých Strukturálních fondů Evropské unie existují (jak již bylo zmíněno) i mimounijní zdroje. Jde především o tzv. Norské fondy, oficiálně Finanční mechanismy EHP/Norska.

Pomocí Norských fondů přispívá Norsko spolu s Islandem a Lichtenštejnem ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů v Evropském hospodářském prostoru a k posilování spolupráce. V letech 2004 – 2009 byly v ČR podpořeny projekty, které se soustředily převážně na uchování kulturního dědictví a rozvoj lidských zdrojů. V období 2009 – 2014 je podpora určena na projekty rozvoje a spolupráce neziskových organizací, výzkumných institucí a subjektů veřejného i soukromého sektoru. V ochraně kulturního dědictví se pokračuje i v tomto období (Norské...., 2011).

Zprostředkovatelem pro většinu programů je Ministerstvo financí ČR, které je zároveň i národním kontaktním místem pro Finanční mechanismy EHP/Norska v ČR.

Možnost čerpání financí z Norských fondů si můžeme uvést na příkladu projektu Vědecké knihovny v Olomouci. Její projekt s názvem Digimon probíhal v letech 2008 – 2011 s tím, že Vědecká knihovna v Olomouci se zavázala v rámci

grantové smlouvy k udržitelnosti projektových aktivit po dobu pěti let od ukončení grantu. Hlavními cíli bylo:

- vybudování reformátovacího pracoviště,
- produkce mikrofilmových kopií (580 tis. – 600 tis.) a digitálních kopií (76 tis.),
- zpřístupnění mikrofilmových kopií ve studovně vázaných novin a online zpřístupnění digitálních kopií,
- popularizace knihovny a jejích fondů, zlepšení badatelského a čtenářského komfortu.

Celkový rozpočet projektu činil 382 442 euro. Větší část z této částky, 85% (tedy 325 076 euro), bylo financováno z Finančního mechanismu EHP/Norska. Zbytek financí (tedy 57 366 euro) zajišťuje Olomoucký kraj, zřizovatel Vědecké knihovny v Olomouci (Vědecká..., 2010).

V současné době mají veřejné knihovny možnost využívat národních i zahraničních programů, které jsou každoročně vyhlášovány. Pokud se chce knihovna účastnit dotačního řízení, musí předložit žádost obsahující všechny předepsané náležitosti. Participace na těchto projektech není vždy jednoduchou záležitostí, zabere spoustu času, aby byl projekt schválen a knihovna se dotačního řízení mohla účastnit. Vždy je potřeba navrhnout rozpočet projektu a je na uvážení příslušného donátora, kolik knihovně přizná. Jak již bylo zmíněno, většinou se výše dotace pohybuje mezi 30% a 80% z celkového rozpočtu projektu. Řešitel by měl vždy raději počítat s vyšší spoluúčástí a vlastním vkladem. Čerpání zahraničních zdrojů, ať už unijních či mimounijních, je finančně náročnější než u většiny národních programů. Využívají je především větší knihovny, které mají dostatek financí a personálu na přípravu a zajištění projektů.

Jak bylo naznačeno v předchozím textu, možností je mnoho, je však nutné, aby knihovna tyto možnosti nejen znala, ale především věděla, jak o finance žádat. Proto se v následující kapitole budeme věnovat fundraisingu a public relations knihovny.

2.3 Fundraising a public relations

Fundraising je systematickou činností zaměřenou na cílené získávání prostředků na chod a aktivity organizace (Česko, 2008, s. 7). Tyto prostředky mohou být použity na rozšíření a zkvalitnění hlavní a vedlejší činnosti organizace či její propagaci. "Fundraising rozvíjí manažerské schopnosti personálu a tím, že umožňuje realizovat vlastní sny a plány, významně zvyšuje jeho motivaci k práci" (LEDVINOVÁ, 2010).

Hledání zdrojů vyžaduje aktivní cílevědomý profesionální přístup využívající nástroje marketingu, "což je limitované i určitými předsudky a obavou knihoven, aby se zřizovatelé nezačali zbavovat zodpovědnosti za financování knihoven a sponzorování a získávání prostředků od sponzorů nezačali považovat za samozřejmost, která jim poskytuje příležitost snižovat objem pravidelných dotací" (VEJSADOVÁ, 2005). Veřejné knihovny využívají podpory státní správy a samosprávy, aktivně se ucházejí o dotace z veřejných rozpočtů, granty nadací a měly by využívat i další možnosti.

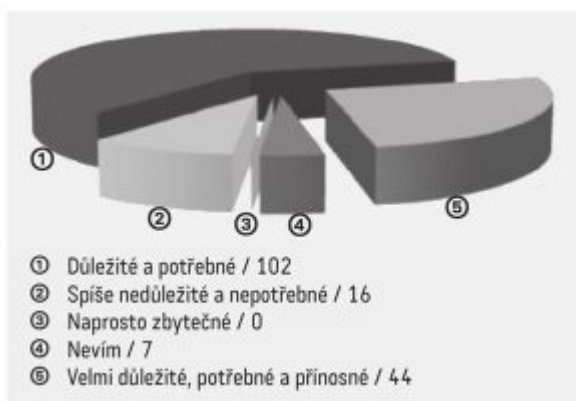
Tato činnost je úzce spjata s public relations knihovny, schopností komunikovat s dárci, sponzory, investory, schopností navázat spolupráci s organizacemi, vedením města apod. Zahrnuje různé metody a postupy, jak rozvíjet vztahy s potenciálními i stávajícími dárci (LEDVINOVÁ, 2010). Knihovny hledají způsoby, jak maximalizovat výši příspěvků, proto organizují veřejné sbírky, kampaně, společenské akce za účelem zviditelnění se. Trendem posledních let je návratnost investic, investor si vybírá kam "investuje". Účelem je tedy přesvědčit investory o důležitosti spolupráce s "naší" knihovnou a motivovat je ke konkrétní formě podpory. Aby knihovna dosáhla co nejlepšího výsledku (tzn. příspěvku), je vždy nutné zvýraznit to, čím je instituce výjimečná pro případného investora (TAYLOR, 2012).

Cílem fundraisingových aktivit je vybudovat fungující stabilní síť dárců, sponzorů, mecenášů, dobrovolníků; opakovaně získávat granty a dotace a využívat i vlastní činnosti. Každá kulturní organizace by měla mít svoji vlastní image a tedy i vlastní fundraisingovou strategii.

Formy podpory jsou peněžního i nepeněžního rázu. Jde o peněžní dary (fyzické, elektronické, ve formě kreditu), hmotné dary (materiál, vybavení), lidskou práci a čas (dobrovolníci, know-how), jméno nebo značku (patron, garant), propůjčení prostor bez poplatku.

"V České republice neměl fundraising před rokem 1989 příliš pevnou tradici, od 90. let, kdy došlo k prudkému rozvoji v neziskové sféře, se v českém prostředí tato instituce stále více integruje a profesionalizuje" (Česko, 2008, s. 14).

Současnou situaci v českém knihovnickém prostředí zachytil průzkum public relations v českých knihovnách z roku 2010 (ŠICOVÁ, 2010). Jedním z témat průzkumu byl i fundraising v knihovnách ČR. Ukázalo se, že z celkového počtu 169 všech oslovených knihoven se těmto aktivitám věnuje systematicky a pravidelně pouze necelá pětina knihoven, přes polovinu knihoven spíše jen namátkově a ostatní pasivně. Tento výsledek poukazuje na to, že knihovny o této možnosti mají povědomí, většina z nich se jej snaží využívat, ať už pravidelně či namátkově (viz Obr. 2).

Obr. 2 Postoj knihoven k public relations a marketingu

Zdroj: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2010-roc-62/12-2010/public-relations-v-ceskych-knihovnach-2010-vysledky-pruzkumu-77-786.htm>

Knihovny věnují náležitou pozornost oblastem prezentace a propagace, využívají široké spektrum prostředků, např.: webové stránky, nástěnky, letáky, sociální sítě typu Facebook. Úroveň se však velmi různí (viz Obr. 3).

Obr. 3 Prostředky k prezentaci a propagaci knihovny

Zdroj: <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62/12-2010/public-relations-v-ceskych-knihovnach-2010-vysledky-pruzkumu-77-786.htm>

Klasický problém veřejných knihoven je nedostatek financí. Od 90. let se však otevřely nové možnosti získávání zdrojů financí a podpory prostřednictvím fundraisingu. Knihovny se aktivně angažují v získávání výhod, které jim zaručují možnost prosadit své zájmy, zviditelnit se, zkvalitňovat činnost a služby. To vše vede k zlepšení postavení knihoven jako kulturních institucí v českém prostředí. Jak vyplývá z průzkumu, povědomí o oblasti fundraisingových aktivit se stále rozšiřuje, avšak knihoven, které tyto aktivity aktivně využívají, je stále menšina.

2.3.1 Dárcovství

Dárcovství můžeme definovat jako nezištně motivovanou podporu, za kterou dárce neočekává (zpětnou materiální nebo nemateriální odměnu BAČUVČÍK, 2011, s. 115), vyjma osobního uspokojení a zvýšení občanské prestiže dárce.

Finanční dar by měl být poskytnut až ze zisku po zdanění. Daň je pro dárce nákladem spojeným s darem. Dárce může být fyzická osoba (běžný občan, zaměstnanec knihovny), fyzická osoba s přiděleným identifikačním číslem (podnikatel, živnostník) nebo právnická osoba. Obchodní vztah je upraven darovací smlouvou. Podpora ve formě dárcovství si našla v České republice své místo. Stále více lidí přispívá na veřejně prospěšné účely, vznikají účelové sbírky na pomoc hendikepovaným, postiženým přírodními katastrofami, opuštěným dětem atd. Kulturní oblast však nevyužívá tuto formu podpory v plné míře.

Nejčastější formou jsou hmotné dary, především knihy a jiné publikace. Například Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě získala darem přes 400 amerických publikací od Velvyslanectví USA (2009), cenné publikace z pozůstalosti významného místního právníka JUDr. Jiřího Haderky (2004), 104 německých publikací od Spolkové republiky Německo (2003), 87 amerických publikací z různých vědních oborů (2002, 2003) od Centra pro podporu demokracie a svobodného podnikání, o.p.s., Praha, 86 polských publikací z různých vědních oborů od Regionální knihovny Karviná (2002), 27 rakouských publikací od Rakouského kulturního institutu Praha (2001).

2.3.2 Sponzoring

"Ekvivalentem slova sponzoring je dar s protiplněním" (BAČUVČÍK, 2011, s. 115). Protislužbou může být poskytnutí propagační a reklamní služby sponzorovi.

V praxi jsou často pojmy dárcce a sponzor zaměňovány, z hlediska právního i obsahového se však jedná o pojmy zcela rozdílné. Sponzor očekává za svůj příspěvek výhody pro svou organizaci. "Čím vyšší je hodnota příspěvku, tím spíše firma chápe vztah jako obchodní, od něž minimálně očekává posílení vlastní reputace" (BAČUVČÍK, 2011, s. 114). Z praktického hlediska je ovšem velice těžké rozlišit, kdy se již jedná o sponzoring. Někteří sponzoři protiplnění neočekávají a sponzoring je jen formální záležitostí.

V České republice je používáno ustálené slovní spojení sponzorský dar. Vzhledem k tomu, že se význam slov navzájem vylučuje, jedná se o logický paradox. Zda se tedy jedná o dar či sponzorský příspěvek musíme vždy určit dle právní podstaty vztahu mezi poskytovatelem a příjemcem (knihovnou). Smlouva v tomto případě není smlouvou darovací, ale smlouvou o reklamě, spolupráci, pronájmu plochy, prostor apod.

"Existuje jen velmi málo firem, které by dokázaly předem odhadnout výši svých zisků" (Česko, 2008, s. 13). Náklady na propagaci a reklamu jsou daňově uznatelnými náklady a sponzor je může v plné výši zahrnout do základu daně a snížit tak základ daně v plné výši. Z hlediska příspěvatele je tento druh podpory výhodnější než dar.

Podpora probíhá formou finančních darů; hmotných darů; poskytování služeb, vybavení, prostor zdarma; garance vlastním jménem či značkou apod. Podniky častěji spíše než finance preferují dary ve formě zboží nebo služeb, které produkují či s nimi obchodují.

Příkladem dobré propagace a práce v oblasti sponzoringu je Regionální knihovna Karviná. Na svých webových stránkách vede Archiv sponzorů od roku 2006. Na sekci s názvem Naši sponzoři upozorňuje červeně zvýrazněný odkaz, který je umístěn přímo vedle volby vyhledávání. Seznam pro rok 2011 obsahuje 53 firemních sponzorů a 36 individuálních dárců. Tito sponzoři nejsou pouze z města Karviná, objevují se i sponzoři z Prahy, z Bratislavy, z Ostravy a z mnoha dalších měst.

2.3.3 Mecenášství

Získávání prostředků od drobných dárců, mecenášů, není v České republice příliš rozšířeno, respektive uplatňují se pouze některé jeho formy. "Zpravidla se jedná o dar finanční, hmotný, dar vlastní práce nebo času, propůjčení svého jména, případně zprostředkování darů dalších osob" (BAČUVČÍK, 2011, s. 109).

Mecenášství je jednou z forem dárcovství. Mecenášem označujeme člověka, který podporuje veřejně prospěšné aktivity zejména v oblasti kultury. Pojem mecenáš se již běžně neužívá. V současnosti se užívá spíše pojmu individuální dárců. Individuální dary, ať už finanční či hmotné, jsou v knihovnách běžnou praxí. Jedná se například o dary soukromých sbírek knih či jejich propůjčení za účelem výstavy.

Na straně druhé je mecenášství často chápáno jako předstupeň nadační činnosti. Mnoho známých osobností zřizuje nadace a pod svým jménem podporuje různé organizace a jejich aktivity.

2.3.4 Nadace a nadační fondy

Nadace a nadační fondy jsou účelová sdružení majetku zřízená pro dosahování obecně prospěšných cílů. Obecně prospěšným cílem je myšlen zejména rozvoj duchovních hodnot; ochrana lidských práv, přírodního prostředí, kulturních památek a tradic; rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu (Česko, 1997, §1). Nadace a nadační fondy mají právní subjektivitu a jsou si navzájem rovnocenné. Nadační fond, na rozdíl od nadace, nemusí registrovat nadační jmění. Hlavním posláním nadací je poskytování nadačních příspěvků (grantů) třetím osobám.

Pojem grant je používán i v souvislosti s dotacemi orgánů veřejné správy. Rozdíl je ten, že grantové programy orgánů veřejné správy jsou určeny především na průběžné financování činnosti knihoven, zatímco granty nadací se častěji používají jako jednorázové dary věnované na konkrétní účel.

České knihovnictví bylo od 90. let podpořeno mnoha národními i zahraničními projekty. Zkvalitnily se meziknihovní výpůjční služby, služby pro hendikepované občany, školení zaměstnanců knihoven. Například v Krajské knihovně Liberec probíhá již od roku 2003 projekt s názvem Děti čtou nevidomým dětem. Cílem je vytvoření zvukové podoby oblíbených dětských knih. Vydané knihy jsou určeny primárně pro slabozraké a nevidomé posluchače. V roce 2010 činily celkové náklady na projekt 178

tis. Kč. Knihovna získala mimo jiné i příspěvek od Nadace Syner ve výši 14 tis. Kč.

2.3.5 Dobrovolnictví

Jednou z oblastí fundraisingu je dobrovolnická práce, která spočívá v darování času, práce, znalostí. "Dobrovolnická práce může být mnohdy cennějším darem než finanční či hmotný příspěvek, poněvadž dobrovolníci mohou být přímými realizátory služeb organizace a jejich znalosti, zkušenosti a lidský přístup ke klientům mohou být cenným kapitálem" (BAČUVČÍK, 2011, s. 128).

Dobrovolník vykonává pracovní činnost na základě domluvy, vždy ve prospěch druhé osoby či instituce bez nároku na odměnu. Vztah knihovny a dobrovolníka je upraven smluvně a právně dle občanského zákoníku. Dobrovolnictví je jedním z tradičních pilířů otevřené občanské společnosti.

Praktickou zkušenost se začleněním dobrovolníků do činnosti knihovny má například Městská knihovna Louny. Počet dobrovolníků kolísá mezi dvaceti pěti a třiceti. Struktura dobrovolníků je velice pestrá od studentů přes ženy v domácnosti, seniory až po specialisty. Převažují ženy z řad seniorů. Spolupráce je po právní stránce ošetřena v rámci občanského zákoníku příkazní smlouvou. Dalším důležitým dokumentem je Kodex dobrovolníka, který definuje osobu dobrovolníka a jeho práva a povinnosti. Odměnou pro dobrovolníky je především ústní ocenění jejich práce, dále VIP vstup do knihovny (využívání všech služeb zdarma), účast na akcích knihovny (např. společné výlety, společné Vánoce). "Zapojení dobrovolníků do knihovny bylo velice spontánní, lidé byli spokojeni s trendem vývoje knihovny, což je přivedlo k myšlence dobrovolné práce" (LIŠKOVÁ, 2011).

Zajímavý je průzkum dobrovolnictví v českých knihovnách, který je prezentován v článku Kateřiny Liškové (LIŠKOVÁ, 2011). Průzkum proběhl ve 43 knihovnách na území Prahy a Královéhradeckého kraje. Vyplývá z něj, že praktickou zkušenost s dobrovolníky má 36% knihoven, 75% knihoven by působení dobrovolníků uvítalo, 90% knihoven by bylo ochotno dobrovolníky zaučit a žádá z knihoven se nedomnívá, že by přítomnost dobrovolníka degradovala jejich profesi.

Z výše uvedených odpovědí knihoven je zřejmé, že dobrovolnická práce je vítaná. Jak bylo ukázáno na příkladu lounské knihovny, některé knihovny již ukázaly,

že toto zapojení je nejen možné, ale především velice efektivní. Zejména v malých městech a obcích slouží knihovna jako místo setkávání místních občanů a je i v jejich zájmu, aby se tato kulturní instituce rozvíjela. Velký potenciál je možné vidět také v zapojení starších občanů, seniorů, kdy tito lidé často sami vyhledávají možnosti společenského uplatnění.

2.3.6 Vlastní činnost

Veřejná knihovna jako nezisková organizace může získávat prostředky i z výnosů z vlastní činnosti, pro kterou byla knihovna zřízena nebo z doplňkové činnosti zahrnuté do jejího statusu.

Základní služby knihovny jsou dané zákonem, tudíž musí být poskytovány bezplatně nebo by poplatek neměl přesahovat náklady na jejich poskytnutí (RICHTEROVÁ, 2003).

Vlastní podnikání knihovny může být ve formě prodeje vlastních produktů, informací, multiplikátů, vyřazených dokumentů, knih za rabat, vstupenek na kulturní akce za provizi, předplatného; dále pronájmu ploch, prostor, počítačů a vybavení; provozování antikvariátu, bufetu či občerstvení; pořádání kulturních akcí, veřejných sbírek, burzy, tombol, soutěží.

K dalším zdrojům patří finance získané z poskytování bibliografických, reprografických, rešeršních, překladatelských služeb, MVS, placené výstřižkové služby nebo smluvených služeb pro podnikatele; z půjčování dokumentů za poplatek (např. studijně-rozborových zpráv); z poplatků a pokut.

Velice zajímavým příkladem byla v roce 2009 charitativní aukce Městské knihovny Rakovník. Paní ředitelka knihovny Milena Křikavová přišla s originálním nápadem udělat sbírku starých židlí a dát jim novou tvář. Do celého projektu se zapojila řada dobrovolníků, především z řad výtvarníků. Všech 23 židlí bylo představeno veřejnosti na výstavě s názvem Barevnosti v místním muzeu. Tuto výstavu navštívilo během čtyř týdnů přes 2 tis. návštěvníků. Výstava byla spojena i s doplňkovými akcemi – besedou, autorským čtením, výtvarnou dílnou apod. Vyvrcholením byl potom večer s názvem Posezení s hudbou Francie, kde proběhla dražba těchto židlí. Výtěžek z této charitativní aukce, v celkové hodnotě 62 tis. Kč, byl věnován Domovu Ráček (KŘIKAVOVÁ, 2010).

Jak vyplývá z předešlého textu, možnosti získávání financí nemají pevně stanovené hranice, je však potřeba aktivního kreativního nekonvenčního přístupu v jejich hledání a realizaci. Na počátku stál nápad a 23 starých židlí. Výsledkem byla (mimo jiné) částka přes 62 tis. Kč.

Záměrem této kapitoly bylo poukázat na různorodost volby, kterou knihovna v rámci rozhodovacího procesu v oblasti financování může sama udělat. Veřejná knihovna je sice z podstatné části odkázána na finance od svého zřizovatele, nabízí se jí však široké spektrum zdrojů, které nejsou bohužel v současné době plně využívány. Jak bude naznačeno v následujících kapitolách, ekonomická krize a celkový vývoj ve finanční oblasti České republiky se veřejných knihoven velice dotýká, proto musí knihovny hledat alternativní řešení problémů narůstajících nákladů a stagnujícího rozpočtu. Uvedené příklady konkrétních aktivit knihoven však nesvědčí pouze o jejich realizovatelnosti, ale měly by být chápány jako inspirace pro úspěšné využívání všech těchto zdrojů.

2.4 Hospodaření veřejných knihoven

2.4.1 Cenová a finanční politika knihovny

Cenová a finanční politika knihovny představuje rozpočet organizace, bilanci zisků a ztrát, výnosy a náklady závislé na výrobě, prodeji, způsobu distribuce a marketingu. Rozdíl mezi těmito položkami představuje hospodářský výsledek, od kterého se odvíjejí případná další opatření. "Knihovna jako nezisková organizace nikdy nebude financována pouze z vlastních zdrojů, její finanční politika je limitována přidělenými finančními prostředky" (ČERNÁ, 2001).

Finanční hospodaření knihovny je dáno především výší schváleného rozpočtu. Rozpočet by měl zajistit potřebné zdroje na realizaci veřejných služeb. Veřejné služby zajišťují pro občany specifické oblasti, jedná se mimo jiné i o kulturu (Česko, 2005).

Veřejné knihovnické a informační služby (Česko, 2001, § 4) jsou poskytovány bezplatně (př. meziknihovní služby; ústní bibliografické, referenční, faktografické informace; informace ze státní správy a samosprávy) či do výše skutečně vynaložených nákladů (př. mezinárodní meziknihovní služby, meziknihovní

reprografické služby, rozmnoženiny). Knihovna jako veřejná nezisková instituce slouží veřejnosti, její úspěšnost se měří návštěvností knihovny, stálostí a spokojeností uživatelů, nikoliv ziskem ve finančním vyjádření.

Cenová politika je závislá na funkci knihovny, zřizovateli, uživatelích, prostředích, ve kterém působí. Knihovna si musí určit, které služby může poskytovat bezplatně a které jsou již nadstandardní a u nich stanovit ceny. Praxí je, že poplatky a ceny se liší pro jednotlivé skupiny uživatelů, nejčastěji dle věkových kategorií (děti, mládež, dospělí, senioři).

Cenová a finanční politika veřejného sektoru je velice odlišná od politiky sektoru soukromého. V soukromém sektoru má vnímaná kvalita služeb a následně vysoká poptávka přímý vliv na poskytování těchto služeb a stanovení cen. Bohužel ve veřejném sektoru to tak nefunguje. Vysoká kvalita poskytovaných služeb knihovny a velká poptávka nezvyšují automaticky ceny služeb a tudíž i případné příjmy knihovny. Řešením pro knihovny je spíše zvyšování efektivity a snižování nákladů (ALLEN, 2003).

2.4.2 Vliv ekonomické krize na rozpočty knihoven

Rozpočet je základním východiskem finanční politiky, předpokladem finančního zabezpečení a provozu veřejné knihovny.

Veřejné instituce zřizované a financované z veřejných prostředků mají rozpočet daný, ale mohou ovlivňovat jeho tvorbu. "Česká legislativa také umožňuje navýšení běžného rozpočtu knihovny o dotace získané na základě účasti v grantovém řízení" (VEJSADOVÁ, 2005). Při sestavování rozpočtu je nutné definovat cíle knihovny a stanovit finanční zdroje umožňující jejich dosažení.

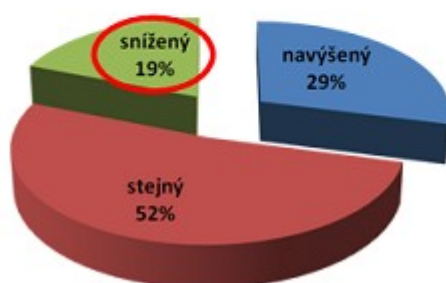
Cíle, finanční zdroje, návrh rozpočtu na další rok a všechny položky v rozpočtu musí být zdůvodněny a jsou předkládány ke schválení zřizovateli knihovny. Mezi výnosy patří příjmy z vlastní činnosti (uživatelské poplatky, poplatky z prodlení apod.). Nákladovou položku tvoří především mzdové a provozní náklady, dále výdaje na nákup knihovního fondu, materiálního a technického vybavení knihovny atd. Finanční nároky jsou různé, závisí také na formě zřízení knihovny.

V současnosti dochází v České republice k úsporným opatřením kvůli ekonomické krizi. Obecnou snahou je snižování nákladů. "Pokud ekonomická krize by měla mít vliv i na snižování rozpočtů knihoven, může docházet k jejich omezování v kulturním působení a celkovému zhoršování kulturní politiky státu" (Česko, 2007a). Podstatnou část rozpočtu každé knihovny představují mzdové náklady a tak možnost úspor je snad jen v položce nákupu knihovního fondu, což je proti smyslu knihoven. Veřejná knihovna je místním informačním střediskem, základním požadavkem je vysoká kvalita fondů knihovny, fondy musí navíc odrážet místní potřeby, aktuální trendy a vývoj ve společnosti (International..., 2012).

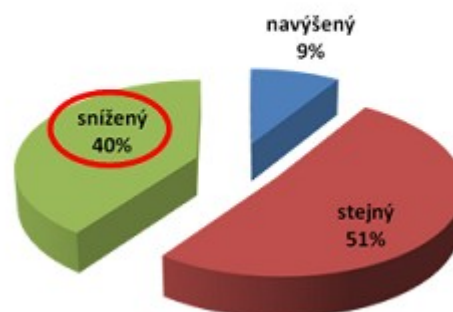
Během února 2010 provedl Knihovnický institut Národní knihovny ČR na základě požadavku Ministerstva kultury ČR dotazníkové šetření o dopadech ekonomické krize na činnost knihoven (RICHTER, 2010). Hlavním cílem krátkého průzkumu bylo zjistit, zda zřizovatelé a provozovatelé snížili v roce 2009 rozpočty knihoven a v jaké výši se očekává snížení v roce 2010. Dále bylo zjišťováno, jaké negativní dopady bude mít snížení rozpočtu na služby knihoven. Do tohoto průzkumu se zapojilo 287 knihoven (10 krajských, 60 městských regionálních, 144 městských a 73 obecních), které byly zřízeny územně samosprávnými celky.

Z výzkumu vyplynulo, že rok 2010 je pro více než 40% veřejných knihoven ve znamení finančních problémů, které se dotknou kvality poskytovaných služeb (viz Obr. 4).

**Změny rozpočtu v roce 2009
(oproti roku 2008)**

**Změny rozpočtu v roce 2010
(oproti roku 2009)**

Obr. 4 Změny v rozpočtu v roce 2009 a 2010

Zdroj: http://www.library.umb.sk/caslin2010/material/vit_richter/presentation.ppt

Snižování rozpočtů se dotýká velkého procenta knihoven, především knihoven obsluhujících větší populaci (př. městské knihovny s regionálními funkcemi, krajské knihovny). Reakcí knihovny na tuto situaci mohou být opatření v podobě:

- zkrácení otevírací doby pro veřejnost (1,4% dotázaných knihoven, dále jen d. k.).
- omezení výdajů na nákup knih (32% d. k.), periodik (23% d. k.), speciálních dokumentů (5% d. k.), elektronických zdrojů (21,7% d. k.),
- omezení počtu kulturních a vzdělávacích akcí knihovny (12% d. k.),
- omezení mzdového fondu (11,5% d. k.),
- snížení ostatních provozních výdajů (28% d. k.)

Z průzkumu vyplynulo, že obecní knihovny často spoléhají na to, že své finanční problémy vyřeší pomocí regionálních funkcí, tzn. podpůrného servisu, který zajišťují krajské knihovny ve spolupráci s dalšími většími knihovnami v regionu. Bohužel i zde došlo ke značnému krácení. Celkově se v rámci ČR snížily prostředky na regionální funkce o téměř 18 mil. Kč (-13%) oproti roku 2009. Následkem bylo např. omezení nákupu nových dokumentů do výměnných fondů.

Podle výše uvedeného průzkumu bylo největší omezení podpory malých knihoven ve Středočeském kraji (-48%), v Hlavním městě Praha (-34%), Pardubickém kraji (-29%) a Jihočeském kraji (-23%). V Moravskoslezském, Libereckém a Ústeckém kraji zůstává financování na úrovni roku 2009. Naopak ve Zlínském kraji došlo k navýšení rozpočtu na regionální funkce o 989 tis. Kč, tj. o 10% oproti roku 2009.

Ekonomická krize má vliv na snižování státního rozpočtu, který se značně dotýká i veřejných knihoven. Knihovny byly vždy odkázány především na dotace od zřizovatele a jiných subjektů, situace se však razantně změnila a lze říci, že většina knihoven na tuto výzvu nezareagovala dostatečně rychle či nereagovala vůbec. V současné společenské situaci je dobré hospodaření knihovny nezbytné. Je potřeba aktivního přístupu a dobrého marketingu knihovny.

Knihovna již nemůže být odkázána jen na financování od zřizovatele, je potřeba účastnit se dotačních programů, využívat spolupráce s nadacemi a jejich grantů, hledat si sponzory, být vidět a být atraktivní pro případné dárce, poskytovat placené

knihovnické a informační služby a rozvíjet vlastní činnost (je-li povolena zřizovací listinou).

2.5 Knihovnictví v ČR na principu regionálním

Dle knihovního zákona (Česko, 2001) se regionálními funkcemi (RF) rozumí "funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám v kraji především poradenské, vzdělávací a koordinační služby, budují a zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů, vykonávají nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb".

Hlavní cíle regionálních funkcí, které mají obecnou platnost, jsou formulovány v Metodickém pokynu (Česko, 2005a), jsou jimi:

- zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech ČR,
- vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí,
- zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů,
- odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji,
- účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji,
- efektivní využití veřejných finančních prostředků,
- garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi,
- udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu,
- garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

Tyto cíle jsou dále doplňovány aktuálními úkoly dle Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 (Česko, 2012):

- rozšířit a zefektivnit komunikaci s provozovateli knihoven – obcemi, ve spolupráci s pověřenými knihovnami,
- motivovat komunitu v péči o knihovnu,

- stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí,
- preferovat pomoc knihovnám v malých obcích,
- zajišťovat a rozšířit nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu,
- rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu,
- rozvíjet automatizované kooperativní zpracování knihovního fondu nakoupeného z prostředků obcí,
- preferovat podporu knihoven propagujících svoji činnost na webových stránkách.

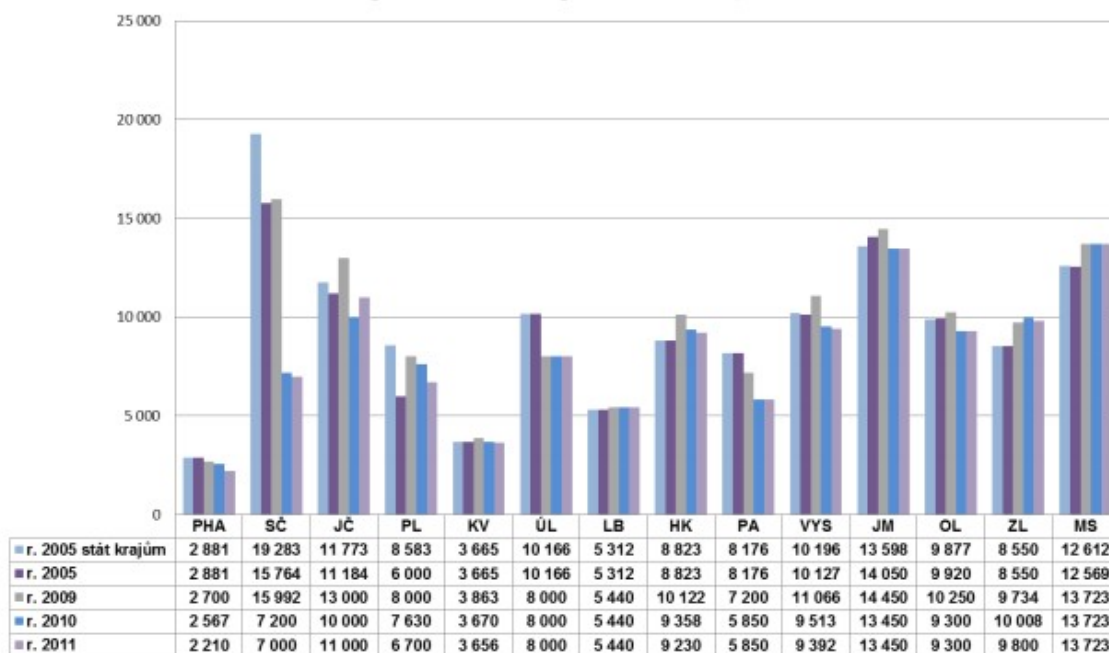
Výkon regionálních funkcí metodicky řídí a vyhodnocuje Národní knihovna ČR, která slouží jako celostátní centrum RF. S Národní knihovnou ČR spolupracují krajské knihovny, které je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti. Plnění regionálních funkcí zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu. Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných pověřených knihoven v kraji. Pověřené knihovny dále obsluhují profesionální a neprofesionální základní knihovny. V zákoně je také uvedeno, že provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty účelově určené dotace zejména na zajištění výkonu regionálních funkcí (Česko, 2001).

Knihovna využívá tyto dotace na personální zabezpečení RF a zabezpečení řady služeb v rámci RF, z nichž sedm tvoří obligatorní základ:

1. poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů,
2. statistika knihovnických činností,
3. vzdělávání knihovníků, semináře a porady,
4. tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce,
5. pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů,
6. nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce,
7. servis automatizovaného knihovního systému, servis výpočetní techniky (Národní..., 2012).

Přidělené dotace na RF od krajů v letech 2005, 2009 až 2011 (v tisících Kč)

(porovnáno s částkou převedenou ze státu)

Obr. 5 Přidělené dotace RF od krajů v letech 2005, 2009 až 2011 (v tis. Kč)

Zdroj: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/VZRF2011.pdf>

"V roce 2011 plnilo regionální funkce 14 krajských knihoven a 85 pověřených knihoven. Obsluhováno bylo celkem 5 979 knihoven (příjemců regionálních služeb). RF vykonávalo 223,62 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané. Krajské samosprávy financovaly RF celkovou částkou 114,7 mil. Kč, z dalších zdrojů bylo vynaloženo cca 22 mil. Kč, celkem i s příspěvkem obcí na nákup VF 136,5 mil. Kč). Rok 2011 byl nejen sedmým rokem řízení a financování regionálních funkcí samosprávou krajů, ale především desátým rokem, kdy program RF funguje v knihovnách ČR celoplošně. V roce 2011 se celková suma krajských dotací na RF oproti roku 2010 dále propadla o téměř 1 mil. Kč a byla o 19 mil. Kč nižší než částka převedená státem pro rok 2005 krajům" (Národní..., 2012).

Hlavní město Praha (PHA)

Knihovnou zajišťující RF pro Hlavní město Praha je Městská knihovna v Praze. V loňském roce vykonávalo RF 5,29 pracovníků (v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané), kteří zajistili 39 knihoven (viz Obr. 6). Ze státního

do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 2,2 mil. Kč, tzn. téměř o 400 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Středočeský kraj (SČ)

Funkci krajské knihovny pro Středočeský kraj plní Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, a spolu se čtyřmi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 832 obsluhovaným knihovnám. Regionální funkce vykonávalo v loňském roce 14,87 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 7 mil. Kč, tj. o 200 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Jihočeský kraj (JČ)

Krajskou knihovnou pro Jihočeský kraj je Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a spolu s devíti pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 621 obsluhovaným knihovnám. Regionální funkce vykonávalo v loňském roce 20,95 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 11 mil. Kč, tj. o 1 mil. Kč více než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Plzeňský kraj (PL)

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje plní funkci krajské knihovny pro Plzeňský kraj a spolu se 14 pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 493 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 15,09 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 6,7 mil. Kč, tj. o 900 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Karlovarský kraj (KV)

Krajská knihovna Karlovy Vary plní funkci krajské knihovny pro Karlovarský kraj a spolu s dvěma pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 118 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 7,9 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního

do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 3,6 mil. Kč, tj. o 14 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Ústecký kraj (ÚL)

Severočeská vědecká knihovna plní funkci krajské knihovny pro Ústecký kraj a spolu se sedmi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 291 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 15,95 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 8 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Liberecký kraj (LB)

Krajská vědecká knihovna v Liberci je krajskou knihovnou pro Liberecký kraj a spolu se třemi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 233 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 11,6 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 5,4 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Královehradecký kraj (HK)

Krajskou knihovnou pro Královehradecký kraj je Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové a spolu se šesti pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 397 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 17,3 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 9,2 mil. Kč, tzn. přes 100 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Pardubický kraj (PA)

Krajská knihovna v Pardubicích je centrem RF pro Pardubický kraj a spolu se třemi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 415 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 6,25 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 5,8 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Kraj Vysočina (VYS)

Centrem RF pro Kraj Vysočina je Krajská knihovna Vysočiny a spolu se čtyřmi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 570 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 16 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 9,5 mil. Kč, tj. o 200 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Jihomoravský kraj (JM)

Moravská zemská knihovna v Brně plní funkci krajské knihovny pro Jihomoravský kraj a spolu s osmi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 695 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 27,81 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 13,4 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Olomoucký kraj (OL)

Krajskou knihovnou pro Olomoucký kraj je Vědecká knihovna v Olomouci, která spolu se sedmi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 491 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 20,19 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 9,3 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Zlínský kraj (ZL)

Krajská knihovna Františka Bartoše je centrem RF pro Zlínský kraj a spolu se třemi pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 399 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 17,09 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno přes 9,8 mil. Kč, tj. o více než 200 tis. Kč méně než v roce předešlém (viz Obr. 5).

Moravskoslezský kraj (MS)

Funkci krajské knihovny pro Moravskoslezský kraj plní Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě a spolu s 15 pověřenými knihovnami zajišťují regionální služby 395 obsluhovaným knihovnám. RF vykonávalo v loňském roce 27,34 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané (viz Obr. 6). Ze státního do krajského rozpočtu bylo v roce 2011 přiděleno 13,7 mil. Kč. Rozpočet zůstal stejný jako v roce předešlém (viz Obr. 5).

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA*	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
Počet PK + KK	0	4	9	14	2	7	3	6	3	4	8	7	3	15	85+14
Počet pracovníků zajišťujících RF	5,29	14,87	20,95	15,09	7,90	15,95	11,60	17,30	6,25	16,00	27,81	20,19	17,09	27,34	223,62
Počet obsluhovaných knihoven	39	832	621	493	118	291	223	397	415	570	695	491	399	395	5 979
Počet obsluhov. knihoven na 1 PK a KK	39	166	62	33	39	36	56	57	104	114	77	61	100	25	69,3
Počet obsluhov. knihoven na 1 prac. úv.	7	56	30	33	15	18	19	23	66	36	25	24	23	14	27
Počet úvazků na jednu obsluh. knihovnu	0,14	0,02	0,03	0,03	0,07	0,05	0,05	0,04	0,02	0,03	0,04	0,04	0,04	0,07	0,04

** ukazatele za Pardubický kraj jsou vůči ukazatelům ostatních krajů zkráceny jiným výkaznictvím

Obr. 6 Situace RF v krajích v roce 2011

Zdroj: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/VZRF2011.pdf>

V posledních letech dochází k výpadkům financování v některých krajích, což má za následek nežádoucí diference v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými obcemi, regiony a kraji. Výkon regionálních funkcí přímo závisí na výši finančních dotací krajů.

Zatímco pro rok 2009 bylo charakteristické jisté ustálení financování RF, rok 2010 byl poznamenán strmým poklesem sumy financí na RF. Tento rok věnovaly kraje v celkovém součtu nejmenší částku. Finanční dotaci na výkon RF snížilo oproti roku 2009 deset ze čtrnácti krajů. Krácení dotace bylo nejbolestivější ve Středočeském kraji, kde dotace ze státního do krajského rozpočtu byla oproti roku 2005 více jak poloviční. Finanční krácení postihlo i další kraje, ovšem již ne v tak devastujícím rozsahu. Některé kraje během následujících let propad dorovnávaly, př. Zlínský kraj. Výjimkou jsou kraje, kde je financování od roku 2005 stabilní, například Karlovarský a Liberecký kraj mají dotaci každý rok v podobné výši.

Situace v roce 2011 již nebyla z celkového pohledu tak dramatická. Dotace mírně snižovalo pouze sedm krajů ze čtrnácti, přesto však v součtu celé České republiky došlo k meziročnímu poklesu o další 1 mil. Kč. Kritický stav nadále trvá ve Středočeském kraji, zatímco např. Jihočeskému a Plzeňskému kraji byla dotace oproti roku 2010 navýšena alespoň jako část předešlého krácení (Národní..., 2012).

Financování regionálních funkcí je dlouhodobě nedostačující, což ohrožuje nejen dosažení vytčených cílů, ale i samotný výkon RF. V současné době lze již pozorovat rozdíly ve výkonu RF v krajích s jinou úrovní financování, různí se i úroveň poskytovaných veřejných knihovnických a informačních služeb.

Jak již bylo naznačeno, Středočeský kraj se v posledních letech potýkal s velkými problémy, od roku 2005 se finance krátili více jak o polovinu. Kromě přidělené dotace je situace unikátní také co do počtu obsluhovaných knihoven na jednoho pracovníka RF. V minulém roce měl Středočeský kraj 56 obsluhovaných knihoven na jeden pracovní úvazek, což znamená o 50% více než byl celostátní průměr (27 obsluhovaných knihoven na jednoho pracovníka). V následujících kapitolách se budeme situací ve Středočeském kraji zabývat podrobněji, popíšeme si finanční zdroje a možnosti krajské knihovny, Středočeské vědecké knihovny v Kladně, příspěvkové organizace, a dalších vybraných knihoven z tohoto kraje.

3 Analýza a popis finančních možností a zdrojů Středočeské vědecké knihovny v Kladně, příspěvkové organizace

Po první části práce, jejímž cílem bylo poskytnout komplexní pohled na aktuální stav financování veřejných knihoven v České republice, se nyní podíváme do konkrétní knihovny. Budeme se věnovat analýze a popisu finančních možností a zdrojů Středočeské vědecké knihovny v Kladně (SVKK).

Cílem je zhodnotit finanční hospodaření této knihovny za poslední dva roky, tzn. rok 2010 a 2011, popsat možnosti a zdroje financování, rozpočtové i mimorozpočtové finance a v neposlední řadě poukázat na fundraisingové aktivity knihovny.

Podkladem pro sepsání této kapitoly byly především:

- webové stránky knihovny (CHALUPNÍK, 2012),
- Výroční zpráva za rok 2010 (KÁDNEROVÁ, 2011),
- Výroční zpráva Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace a rok 2011 (KÁDNEROVÁ, 2012a),
- Interview s PhDr. Jiřinou Kádnerovou, ředitelkou Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace (KÁDNEROVÁ, 2012),
- Interview s Ing. Ivanou Škutovou, vedoucí technicko-ekonomického odboru a zástupkyní ředitelky Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace (ŠKUTOVÁ, 2012).

Vzhledem k faktu, že tyto informace jsou vzájemně provázány a často je nelze oddělit, jmenuji tyto informační zdroje již takto úvodem a v textu budou citovány především zdroje ostatní, zde neuvedené.

3.1 Stručné představení knihovny

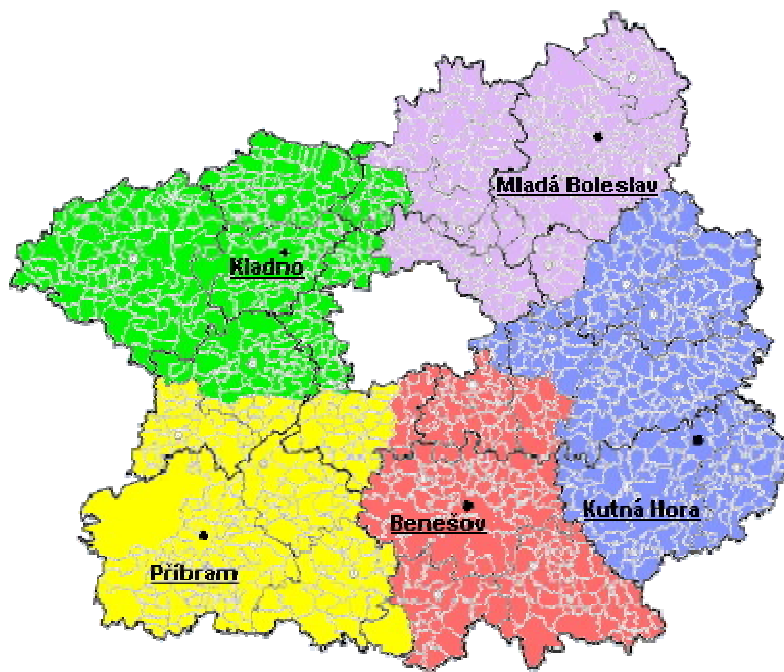
Jak již název knihovny napovídá SVKK je veřejnou vědeckou knihovnou pro Středočeský kraj. Knihovna nabízí k vypůjčení tradiční i elektronické dokumenty a poskytuje informace z nejrůznějších informačních zdrojů; vydává časopis Čtenář, celostátní měsíčník pro knihovny. SVKK je příjemcem povinných výtisků publikací vydaných ve Středočeském kraji a povinných výtisků periodik z celé České republiky.

Kromě výpůjčních a informačních služeb dále nabízí: meziknihovní a reprografické služby, volnočasové aktivity (přednášky, výstavy, kurzy), bezbariérový vstup (přízemí hlavní budovy), bezdrátové připojení k internetu, koutek pro děti, automaty na kávu, nápoje a další občerstvení. Registrovaným uživatelem (čtenářem) knihovny se může stát občan starší 12 let. V současné době má knihovna přes 6,6 tis. registrovaných čtenářů. Knihovna je otevřena v pondělí, úterý a pátek 9 – 18 hod., čtvrtek 9 – 19 hod., v sobotu 9 – 12 hod.

Regionální funkce

Středočeská vědecká knihovna v Kladně plní funkci ústřední knihovny, metodického a poradenského centra knihoven Středočeského kraje. Je krajským centrem meziknihovních služeb. Spolupracuje s Národní knihovnou na tvorbě Souborného katalogu ČR. Ve spolupráci s pověřenými knihovnami zajišťuje plnění regionálních funkcí.

Pověřené knihovny ve Středočeském kraji jsou: Městská knihovna Benešov, Městská knihovna Kutná Hora, Knihovna města Mladá Boleslav a Knihovna Jana Drdy Příbram (viz Obr. 8).

Obr. 8 Knihovny pověřené výkonem RF ve Středočeském kraji

Zdroj: <http://www.svkkl.cz/cs/pro-knihovny/adresare-knihoven/>

Velikost obsluhovaného území pověřenou knihovnou neodpovídá členění podle okresů ani podle územně samosprávných celků. Počet obsluhovaných knihoven na území Středočeského kraje je 103 profesionálních, z toho 28 na SVKK, a 720 neprofesionálních, z toho na 170 SVKK (CHALUPNÍK, 2012).

SVKK a pověřené knihovny poskytují odbornou pomoc více než 800 knihovnám zřízených městy a obcemi realizací Koncepce podpory knihoven z rozpočtu Středočeského kraje. Plnění regionálních funkcí zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně na spolupracuje vyžádání i s ostatními knihovnami v kraji: muzejními, archivními, školními a lékařskými.

Podpora zahrnuje:

- Poradenskou a konzultační činnost, plánovací a rozborovou činnost,
- Vzdělávání knihovníků, semináře, porady,
- Nákup (akvizici), zpracování výměnného fondu SČ,
- Práci s výměnným fondem SČ.

Historie

Kladenská knihovna vznikla jako spolková knihovna v roce 1897. Nejprve sídlila v budově kladenské sokolovny a poté v Občanské záložně. V roce 1901 ji převzalo město jako Obecní knihovnu královského horního města Kladna. V roce 1928 byla přemístěna do kladenského zámku. V 50. letech se stala knihovnou okresní a opět se přestěhovala, tentokrát do památkově chráněné budovy bývalého Okresního domu (viz Obr. 7), kde sídlí dodnes.

Od počátku 60. let 20. století plní funkci krajské knihovny. V roce 1995 byla knihovna připojena na internet. V letech 2005 až 2006 byly zrekonstruovány prostory pro uživatele, vybudován volný výběr knih a internetová pracovna.

Obr. 7 SVKK – budova

Knihovna prošla řadou změn organizačního rázu. Dle slov paní ředitelky PhDr. Jiřiny Kádnerové i vedoucí technicko-ekonomického odboru Ing. Ivany Škutové byl pro knihovnu zlomový rok 2003, kdy došlo k oddělení městské a krajské funkce zřízením samostatné městské knihovny, Městské knihovny Kladno. Po více než 100 letech od svého vzniku bylo nutno SVKK reorganizovat, aby se stala pouze čistou vědeckou knihovnou. Její činnost se více zaměřila na akademická pracoviště. Služby knihovny využívají především studenti středních a vysokých škol. Oddělení městské funkce mělo za následek nejen fyzické rozdělení knihovny, zaměstnanců, knihovního fondu (zapůjčení přes 100 tis. knižních jednotek nové městské knihovně a s tím spojenou rekatalogizaci), ale i rozdělení financí. Knihovny fungují zcela samostatně, mají vlastní rozpočet a tak se některé nákladové položky knihoven zdvojnásobily (provozní náklady, výdaje na nákup knihovního fondu apod.). Od tohoto roku v Kladně fungují dvě knihovny s dvojitým financováním, zatímco ve většině ostatních krajů je funkce městské a krajské knihovny spojená.

Knihovní fond

SVKK vytváří univerzální knihovní fond, trvale uchovává konzervační a historický fond. Součástí univerzálního knihovního fondu je speciální fond regionálních dokumentů, dokumentů se vztahem ke Středočeskému kraji.

Konzervační fond obsahuje publikace získané jako povinné výtisky na základě příslušných právních předpisů. Historický fond je součástí fondu vzácných a vybraných dokumentů obsahující staré tisky, unikáty, bibliofilská vydání, rukopisy a další dokumenty vyžadující zvláštní péči. Knihovna dále nakupuje dokumenty do výměnného fondu, které jsou prostřednictvím pověřených knihoven zapůjčovány menším knihovnám ve Středočeském kraji.

Ve fondu knihovny je uloženo přes 600 tis. knih, kartografických dokumentů, zvukových nosičů a více než 50 tis. svazků časopisů, novin a sborníků.

Katalogy a databáze

Katalog knihovny je přístupný na internetu, stejně jako databáze informací o Středočeském kraji, které jsou knihovnou zpracovávány. V knihovně je pro návštěvníky k dispozici 32 stanic s bezplatným přístupem k internetu.

Databáze vytvářené knihovnou jsou přístupné přímo v knihovně a také z webových stránek knihovny. Katalog dokumentů SVKK obsahuje záznamy knih, periodických publikací a dalších dokumentů z fondu knihovny. Databáze regionální literatury obsahuje záznamy článků a knih se vztahem ke Středočeskému kraji. Její součástí jsou také záznamy novin a časopisů, které vycházely na území kraje do poloviny 20. století. Databáze autorit, regionálních osobností, památek a místopisu obsahuje faktografické informace, odkazy do katalogu a regionální bibliografie. Digitální knihovna umožňuje přístup k digitálním kopiím regionálních publikací zpracovaných v rámci národního programu ochrany dokumentů.

Na pracovištích informačních služeb a internetu jsou uživatelům přístupné i externí databáze – vybrané domácí a zahraniční elektronické zdroje získané na základě licencí Anopress (články a zprávy od roku 1996, přepisy rozhlasových a televizních pořadů), EBSCOhost (plné texty zahraničních seriálů, monografií, sborníků z konferencí a dalších dokumentů, obsahuje pět bází dat), OCLC FirstSearch (citace článků, referátů z konferencí, kongresů, symposií, seznamy obsahů sborníků z vědeckých konferencí, obsahuje čtyři báze dat).

Organizační struktura

Středočeská vědecká knihovna v Kladně sídlí v památkově chráněné budově z počátku 20. století. Po výrazné rekonstrukci jsou objekty propojeny. Budova

ředitelství, ekonomický úsek i hlavní budova jsou soustředěny ve dvou přilehlých objektech poblíž centra Kladna.

Knihovní fond je kromě hlavní budovy umístěn také v depozitářích mimo knihovnu. Jak paní ředitelka doplnila: "Získání nových skladů do pronájmu v minulých letech sice vyřešilo situaci z hlediska kapacity uložení fondu, znamená to však další roztříštění skladů. Zvýšily se finanční a časové nároky na dovoz dokumentů, došlo i k nehospodárnému využití pracovních sil a prodloužení času pro vyřízení objednávek, denně se přivážejí dokumenty z pěti vzdálených skladů. Všechny sklady jsou již znovu zcela zaplněny".

V loňském roce byla zrušena Správa a údržba silnic a tyto prostory byly městem nabídnuty knihovně k užívání. V současnosti se využívají pro odbor Kooperace knihoven, Výměnný fond a výukovou místnost.

Činnost knihovny je rozdělena do těchto samostatných pracovišť:

- Krajské knihovnické centrum,
- Odbor doplňování a zpracování fondu – Oddělení doplňování fondu, Oddělení jmenného a věcného zpracování, Oddělení doplňování a zpracování seriálů, Oddělení regionální bibliografie,
- Odbor služeb – Půjčovna literatury, Studovna a informační služby (viz Obr. 9), Hudební oddělení,
- Odbor správy fondu, Knihařská dílna,
- Odbor automatizace,
- Technicko ekonomický odbor – Ekonomické a personální oddělení, Hospodářská správa,
- Redakce časopisu Čtenář,
- Speciální pracoviště.

Obr. 9 SVKK – studovna

Celkový počet zaměstnanců činil v roce 2011 v přepočteném stavu 67 a 72 fyzických osob (tři zaměstnanci pracovali současně částí úvazku na zajišťování výkonu regionálních funkcí). Roční průměrný stav zaměstnanců zůstal stejný jako v roce 2010, v posledním čtvrtletí se však snížil o jeden úvazek.

3.2 Zřizovatel knihovny

Jak již naznačila historie, od vzniku knihovny došlo k řadě organizačních změn. Knihovna byla zřízena jako spolek (lidová knihovna), později knihovnu do své správy převzalo město a stala se obecní knihovnou. Od roku 1962 se zřizovatelem stává Středočeský krajský národní výbor. V 90. letech je zřizovatelem Ministerstvo kultury České republiky a až roku 2001 opět přechází funkce zřizovatele na Středočeský kraj.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně je příspěvkovou organizací. Statutárním orgánem je ředitel knihovny, kterého jmenuje a odvolává Rada Středočeského kraje.

Od roku 2012 nabyla knihovna do svého vlastnictví bezúplatným převodem od zřizovatele movitý i nemovitý majetek. Ve vlastnictví zřizovatele zůstaly objekty,

pozemky a kulturní předměty. Knihovna může nabýt pouze majetek potřebný k výkonu činnosti, pro kterou byla zřízena, a to darem, děděním, bezúplatným převodem od zřizovatele či jiným způsobem na základě rozhodnutí zřizovatele.

SVKK hospodaří s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu zřizovatele, peněžními prostředky získanými vlastní činností, s prostředky svých fondů, s peněžními dary od fyzických a právnických osob. Je povinna vypracovat pro zřizovatele zprávu o hospodaření a rozbor hospodaření za hospodářský rok.

Každý rok schvaluje Zastupitelstvo Středočeského kraje Plán investic na následující rok. Akce Propojení domů čp. 1550 a 1624 s výměnou oken a zateplením čp. 1550 byla započata v roce 2010 a ukončena v roce 2011. Z Fondu oprav a investic SČ byla schválena částka pro rok 2010 ve výši 3,1 mil. Kč. Pro rok 2011 činila výše investičních prostředků akce necelých 11 tis. Kč, neinvestičních prostředků 609 tis. Kč.

V současnosti jsou investiční prostředky poskytovány většinou jen na započaté projekty. Kraj se snaží šetřit rozpočet a tak je knihovna nucena přistupovat k jiným alternativám získávání financí. Těmto zdrojům se budeme věnovat v dalších kapitolách.

Neinvestiční projekt s názvem Podpora knihoven z rozpočtu Středočeského kraje byl zřizovatelem pro rok 2010 zajištěn dvěma smlouvami v celkové výši 4,1 mil. Kč, konkrétně se jednalo o účelové dotace:

- na výkon regionálních funkcí (centrální funkce),
- na výkon regionálních funkcí (region),
- na nákup výměnného fondu.

O rok později zajistily tento projekt pouze dvě účelové dotace (na zajištění krajských a regionálních RF) částkou 3,1 mil. Kč. Vzhledem k poskytnutí výrazně nižší dotace pro rok 2011, bylo nutné přistoupit k organizačním změnám a knihovna přistoupila ke snížení pracovních úvazků. Z veškerých ušetřených prostředků byl pořízen knihovní fond v celkové částce 663 tis. Kč pro všechny pověřené knihovny. Ostatní finanční prostředky byly čerpány na spotřební materiál, cestovné, opravy apod. Roku 2011 byla knihovně poskytnuta dotace zřizovatele na vybavení zrekonstruovaných prostor ve výši 118 tis. Kč.

3.3 Programy a projekty na podporu knihoven

V této kapitole si uvedeme jednotlivé dotační tituly, které čerpala Středočeská vědecká knihovna v Kladně v letech 2010 – 2011. Vzhledem k tomu, že SVKK plní funkci krajského centra, měly i ostatní knihovny ve Středočeském kraji možnost tyto zdroje využívat.

3.3.1 Národní programy

Knihovna 21. století

Finance z programu Knihovna 21. století jsou klíčové pro zajištění činnosti časopisu Čtenář, měsíčníku pro knihovny, který knihovna vydává. Roku 2010 získala SVKK finanční dotaci na zajištění projektu Příspěvek na tisk časopisu Čtenář ve výši 210 tis. Kč. V roce minulém byl příspěvek ještě o 40 tis. Kč vyšší (z toho 180 tis. Kč na úhradu honorářů autorům článků, tisk a ostatní provozní náklady). Měsíčník pro knihovny byl zásluhou dotace vydáván i ve svém 63. roce.

Pro rok 2011 byla do programu K21 podána ještě další žádost, projekt na hlasový majáček pro nevidomé pod názvem U nás jste vítáni. Z přidělených prostředků v celkové výši 10 tis. Kč byl pořízen hlasový majáček pro nevidomé návštěvníky knihovny, který má dle slov paní ředitelky sloužit jako bezbariérová orientace pro nevidomé a slabozraké – hned při vstupu do knihovny je navede kam jít.

VISK 2

Rok 2011 byl již jedenáctým rokem projektu s názvem Zabezpečení výuky informačních a komunikačních technologií v rozsahu ECDL ve výukovém centru SVKK financovaným z programu VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků. Jak uvedla vedoucí technicko-ekonomického odboru, knihovna využila tento zdroj financí každý rok (kromě roku 2010, kdy žádost nebyla podána). Finanční zajištění projektu činilo v minulém roce 22 tis. Kč.

Za finančního přispění Ministerstva kultury ČR se pro středočeské knihovníky v rámci podprogramu VISK 2 uskuteční v roce 2012 tyto kurzy počítačové gramotnosti: Knihovna a její prezentace na síti (v Kladně), Grafická úprava obrázků a fotografií v programu Picnik (ve Slaném), Prezentační programy a technika v knihovně (v Benešově a Kutné Hoře), Šablony webu obecní knihovny (v Kutné

Hoře) a Tvorba propagačních materiálů pro knihovnu v programu MS Word 2007 (v Benešově).

VISK 3

V roce 2010 se knihovna zúčastnila programu VISK3, Informační centra veřejných knihoven, s projektem Informace jinou cestou na nákup notebooků pro vzdělávání uživatelů. Dotace byla přidělena v poloviční výši, tj. 85 tis. Kč. Získaná dotace pokryla nákup 11 notebooků (namísto zamýšlených 15).

VISK 7

V roce 2010 pokračovalo reformátování regionálních dokumentů v rámci programu VISK 7 – Kramerius. Byla získána dotace ve výši 70 tis. Kč na projekt Ochrana a jiné formy zpřístupnění regionálních dokumentů z fondu SVKK. Po potvrzení dotace byla vybrána dodavatelská firma a zahájeny přípravné práce (přidělení ISSN, zápis do Registru digitalizace, dojednání kvalitních originálů pro digitalizaci z Národního konzervačního fondu). Čerpání finančních prostředků však bylo pozastaveno a samotné práce mohly být započaty až po jejich uvolnění v závěru roku 2010.

Realizace tohoto projektu proběhla i v loňském roce za přispění dotace ve stejné výši 70 tis. Kč. Díky této dotaci bylo digitalizováno šest regionálních titulů periodik a několik knižních titulů.

3.3.2 Zahraniční programy

Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ)

Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost je financován z Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu České republiky. Řídícím orgánem OP LZZ je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR – Odbor řízení pomoci z ESF. Operační program je zaměřený na snižování nezaměstnanosti, na zkvalitňování profesního vzdělávání, dále na začleňování sociálně vyloučených obyvatel zpět do společnosti, zvyšování kvality veřejné správy a na mezinárodní spolupráci v uvedených oblastech.

Dle slov vedoucí technicko-ekonomického odboru byla SVKK oslovena Uníí zaměstnavatelských svazů ČR, která získala finance z tohoto programu a nabídla

knihovnám možnost zapojení se do nabízených kurzů, školení a seminářů. Školení jsou zdarma a také jsou hrazeny náklady na cestovné, které SVKK vyúčtovává Unii. Pro knihovny to znamená velkou výhodu v oblasti vzdělávání zaměstnanců, protože jednodenní čtyřhodinový seminář vyjde běžně na 2 tis. Kč (plus náklady na cestovné a stravné).

Regionální operační program NUTS 2 Střední Čechy (ROP SČ)

Knihovny Středočeského kraje mohou využívat Regionální operační program NUTS 2 Střední Čechy, který je určen pro region soudržnosti Střední Čechy. Zaměřuje se na zlepšení dopravní dostupnosti a na modernizaci veřejné dopravy, podporuje rozvoj infrastruktury a služeb cestovního ruchu, zlepšuje podmínky k životu v obcích a na venkově, má za cíl zkvalitnění vzdělávací, sociální a zdravotnické infrastruktury, odstraňování ekologických zátěží. Středočeských knihoven se týká především Integrovaný rozvoj území (Rozvoj regionálních center, Rozvoj měst, Rozvoj venkova).

V současnosti SVKK tento program sama nevyužívá, ale prezentuje tuto možnost knihovnám v regionu na svých webových stránkách.

3.4 Fundraising a public relations

Pro získávání prostředků na podporu hlavní činnosti a ostatních aktivit je velice důležité public relations knihovny. Středočeská vědecká knihovna v Kladně prezentuje svou činnost prostřednictvím internetu jak pomocí webových stránek knihovny <http://www.svkkk.cz/>, tak prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde pravidelně zveřejňuje aktuální informace o akcích knihovny, měsíční statistiky, odkazy na zajímavé stránky apod. Jednou z povinností knihovny je informovat svého zřizovatele o stávajících aktivitách, proto jsou informace o SVKK aktualizovány i na webu Středočeského kraje (viz <http://www.kr-stredocesky.cz/>).

Další formou prezentace je časopis Kamelot, který vychází měsíčně. Je volně dostupný a zdarma pro občany Kladna. Jedna strana časopisu patří vždy knihovně. Knihovna dále spolupracuje také s Kladenským deníkem a rádiem. Používá letáky, brožurky a před knihovnou je možné nalézt panely informující o stávajících akcích (výstava knihovny, Den Středočeského kraje apod.).

3.4.1 Dárcovství

V roce 2010 přibylo do fondu knihovny 1 445 knihovních jednotek získaných darem. Nejčastějším darem jsou knihy. Do fondu bylo darováno také několik desítek CD, DVD a gramofonových desek. Jedná se převážně o dary nakladatelství, knihoven, univerzit. Dary a mezinárodní výměna představují kolem 10% přírůstku neperiodických dokumentů. Skladba přírůstku podle typu dokumentů byla v roce 2010 následující: 1% zvukové knihy, 1% ostatní dokumenty, 6% CD, 92% knihy a kartografické dokumenty. V roce 2011 získala knihovna darem 795 knih, složení přírůstku bylo obdobné jako v roce 2010. Knihovna získala navíc dar od individuálního dárce, který poskytl knihovně přes 200 knih z konce 19. století. Tyto knihy jsou v současné době v knihovně vystavovány.

V roce 2010 získala knihovna také věcný dar ve formě opotřebovaného nákupního vozíku na převážení dokumentů ve skladech a finanční dar ve výši 15 tis. Kč od firmy PALABA na pořízení PC.

3.4.2 Sponzoring

Každý rok se v knihovně koná Den Středočeského kraje (28. října), který je příležitostí pro prezentaci firem ze Středočeského kraje. Knihovna vždy osloví firmy z Kladna a okolí za účelem sponzoringu této akce. Firmy zde mohou prezentovat své výrobky a služby. Řada soukromých firem přispěla hmotným darem v podobě sponzorského občerstvení pro účastníky (limonády pro děti, sladké pohoštění od místní cukrárny apod.), dále byly zdarma zapůjčeny kostýmy postav českých a světových oper. Firma LSE poskytla knihovně dar ve výši 3 tis. Kč na pokrytí části provozních nákladů spojených se zajištěním Dne SČ pro rok 2011.

Významnou finanční úsporu pro knihovnu znamenalo navázání spolupráce s občanským sdružením KLFree.net. Připojení k internetu pomocí akademické sítě Cesnet bylo pro knihovnu velice nákladné, proto byla hledána možnost levnějšího připojení v regionu. Občanské sdružení schválilo knihovně připojení zdarma.

Případné dárce a sponzory (zpravidla velké dodavatele a místní firmy) oslovuje knihovna vždy, když se blíží nějaká akce, výročí knihovny nebo pokud chce knihovna například vydat novou knihu.

3.4.3 Nadace a nadační fondy

Nadace Charty 77

Stěžejní projekt Nadace Charty 77 je Konto Bariéry. Hlavním cílem projektu je zlepšení života hendikepovaných spoluobčanů a jejich plnohodnotné zapojení do společnosti. Standardní pomoc se posouvá od bezbariérových úprav veřejných budov, k projektům souvisejícím s pracovním uplatněním a plnohodnotným životem.

Roku 2010 byl již podruhé zpracován a podán projekt SVKK – Vzdělávání seniorů. Finanční příspěvek byl získán v požadované výši 41 tis. Kč. V roce 2011 získala knihovna finanční prostředky hned na tři projekty za účelem vzdělávání seniorů, tentokrát v celkové výši 32 tis. Kč. Finance byly použity na kurzy latiny a počítačové kurzy pro seniory. Zajímavostí je, že v minulosti nabízela knihovna kurzy pro seniory zdarma, nyní se kurzy platí, ale zájem je podstatně vyšší než je kapacita kurzu. Každý účastník obdržel učebnici a také osvědčení při 90% účasti na výuce.

Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových

Posláním Nadačního fondu manželů Livie a Václava Klausových je podpora humanitárních aktivit fyzických a právnických osob zaměřená především na podporu projektů sociálně zdravotního charakteru a v oblasti vzdělávání. Nadační fond podporuje nejen dospívající mládež ze sociálně slabších rodin a dětských domovů, ale zaměřuje svou pozornost i na seniory.

V loňském roce získala SVKK od nadačního fondu finanční příspěvek na projekt Senioři komunikují ve výši 9 tis. Kč. V rámci projektu proběhl týdenní kurz výuky používání PC, internetu a bankovní karty. Senioři byli seznámeni se základy využití výpočetní techniky, základní obsluhou PC, internetu a platební karty. Kurz byl bezplatný, určen pro úplné začátečníky, omezen kapacitou deset účastníků. Nadační fond zabezpečil učební texty pro výuku.

Dle slov paní ředitelky bylo minulý rok knihovnou osloveno celkem pět nadací, z toho knihovna uspěla u dvou (Nadace Charty 77, Nadačního fondu manželů Livie a

Václava Klausových). SVKK se snaží navazovat spolupráci s nadacemi a stávající spolupráci na projektech udržet.

3.4.4 Vlastní činnost

Kromě hlavní činnosti, do které patří i vydávání časopisu Čtenář, se knihovna věnuje také výstavní a vydavatelské činnosti. Malá galerie knihovny slouží k výstavní činnosti především regionálním výtvarníkům, středočeským muzeím a kladenským institucím. Spolupráce s těmito subjekty je pro knihovnu velmi důležitá.

U příležitosti 100. výročí založení knihovny byl vydán titul Kladno v osobnostech uvádějící stručné medailonky 700 osobností s Kladnem spjatých narozením, působením nebo místem úmrtí. Ke 110. výročí roku 2007 byla vydána kniha pod názvem Nakladatelské Kladno. Literární historik Aleš Zach v ní přiblížil dějiny nakladatelského podnikání v Kladně. Roku 2009 vyšla zatím poslední publikace s názvem Co možná nevíte o knihovnách Středočeského kraje, která mapuje činnost knihoven zřizovaných obcemi ve Středočeském kraji.

Časopis Čtenář, který knihovna také vydává, je v současnosti jediným celostátním tištěným periodikem zahrnujícím problematiku všech typů knihoven v ČR a je významnou složkou celoživotního vzdělávání pracovníků v oboru. Vychází již od roku 1949. SVKK se stala vydavatelem měsíčníku roku 1993.

3.5 Hospodaření knihovny

3.5.1 Rozpočet

Rozpočet knihovny se dělí na rozpočtové a mimorozpočtové finance. Rozpočtové finance tvoří příspěvek zřizovatele na provoz knihovny. Závazné ukazatele jsou kromě nákladů a výnosů jako celku, také mzdové náklady a odpisový plán. Příspěvek na provoz SVKK pro rok 2011 byl schválen zřizovatelem ve výši 26,7 mil. Kč. Rozpočtovými opatřeními byl upraven na 30,4 mil. Kč, náklady na 34,1 mil. Kč. Schválený rozpočet byl též navýšen o $\frac{3}{4}$ ze 71 tis. Kč z příjmů z pronájmů nebytových prostor (viz Příloha č. 1).

Mimorozpočtové finance ovlivňující výši příspěvku jsou: dotace od zřizovatele, dotace od jiných subjektů (zejména MK), granty nadací, dary či ostatní příjmy.

Vyrovnaného výsledku hospodaření bylo dosaženo užitím rezervního fondu a fondu odměn, získáním dotací MK a účelových darů nadací.

3.5.2 Výnosy

V roce 2011 byly výnosy knihovny přes 34,1 mil. Kč (viz Tab. 11). Tvořil je příspěvek na provoz od zřizovatele, mimorozpočtové prostředky (tedy dotace a účelové dary) a tržby ze služeb, tj. především výnosy z registračních poplatků, z předplatného, z průkazek, z rezervací, ze zpozdného, ze ztratného, z upomínek, ze soudních poplatků, z plateb za poničení dokumentů, z tisku, ze xerokopie, z MVS (viz Příloha č. 2).

Výnosy	r. 2010	r. 2011
Tržby z prodeje služeb	1 517	1 957
Jiné ostatní výnosy	1 320	1 720
Tržby z dlouhodobého majetku	7	0
Provozní dotace celkem	32 496	30 480
<i>v tom: příspěvek na provoz</i>	<i>30 480</i>	<i>30 480</i>
Celkem	35 340	34 157

Tab. 11 SVKK – porovnání výnosů za rok 2010 a 2011 (v tis. Kč)

Tržby z prodeje služeb činily přes 1,9 mil. Kč, tzn. o 440 tis. Kč vyšší (viz Tab. 11) oproti stejnému období loňského roku, přičemž tržby z předplatného časopisu Čtenář v porovnání se stejným obdobím loňského roku byly o necelých 9% nižší (celkový výnos činil 391 tis. Kč). Důvodem byl nižší počet předplatitelů. Průměrný počet odběratelů je 800 ročně. Roční předplatné činí 450 Kč. V této věci vedoucí technicko-ekonomického odboru ještě doplnila: "Výnosy za reklamu běžně činí kolem 10 tis. Kč za rok. Jedná se většinou o prezentaci partnerů knihovny. V minulém roce byly do Čtenáře vkládány např. Knižní novinky firmy Kosmas".

V roce 2011 zaplatilo registrační poplatek 6 678 čtenářů. Dle slov paní ředitelky: "Počet čtenářů je stabilní. Výhodou je dlouholetá tradice knihovny, budova je historicky chráněná památka (secese), je po rekonstrukci a lidé jsou spokojeni i z hlediska technického vybavení knihovny. V rámci registrace mohou také využívat internet a přístupy do databází knihovny zdarma".

Co se týče ostatních poplatků, změnou bylo navýšení zpozdného, z původní jedné koruny na pět korun, proto se v loňském roce vybralo jen na zpozdném přes 748 tis. Kč.

Velký nárůst má MVS, denně se odesílá kolem dvaceti balíků a doporučených dopisů. Kromě organizační stránky věci je náročná i položka nákladů této služby, proto je v současnosti zvolen systém faktur, kdy knihovny mimo region Kladno platí za poštovné v plné výši a knihovny z regionu 50% nákladů. SVKK se snaží knihovnám vypomáhat a je-li to možné, knihy rozvážet.

V roce 2011 uhradila pojišťovna tři pojistné události v celkové výši 90 tis. Kč (vyhořelé PC, nabouraný automobil a jeden pracovní úraz) a jednu pojistnou událost z roku předešlého (poškození a vykradení služebního automobilu). Úroky ve výši 8 tis. Kč ze dvou běžných účtu pokryly čtvrtinu nákladů na bankovní poplatky.

Ostatní výnosy byly v roce 2010 přes 1,3 mil. Kč, v roce 2011 o 400 tis. Kč vyšší (viz. Tab. 11). Výnosy byly účetně posíleny o částku finančně nepokrytých odpisů zřizovatelem ve výši necelých 1,4 mil. Kč. Byl zapojen rezervní fond na nákup dokumentů.

3.5.3 Náklady

Celkové náklady knihovny činily v roce 2011 přes 34,1 mil. Kč a v roce 2010 přes 35,3 mil. Kč (viz Tab. 12). Největší podíl tvořily mzdové náklady a zákonné sociální pojištění, dále náklady na spotřebu materiálu, energie; opravy a udržování; cestovné; náklady na reprezentaci; odpisy dlouhodobého majetku, ostatní služby.

Náklady byly oproti roku 2010 nižší. Ke snížení došlo i u mzdových nákladů. Závazný limit mzdových nákladů byl po změnách rozpočtován v celoroční výši 16,7 mil. Kč, z toho 575 tis. Kč na odměny a honoráře. Původní mzdové náklady byly navýšeny účelovou dotací od zřizovatele na zajištění regionální funkce o necelých 1,5 mil. Kč. V rámci projektu Knihovna 21. století (MK) byla přidělena na

honoráře příspěvateľům časopisu Čtenář částka 180 tis. Kč. Limit na platy činil po schválení rozpočtového opatření zahrnujícího i mimorozpočtové finanční prostředky přes 16,1 mil. Kč.

Náklady	r. 2010	r. 2011
Spotřeba materiálu	4 951	4 636
Spotřeba energie a ostat. nesklad. dodávek	1 270	1 208
Opravy a udržování	720	871
Cestovné	100	111
Náklady na reprezentaci	11	12
Ostatní služby	3 391	3 092
Mzdové náklady	16 966	16 716
<i>z toho: platy zaměstnanců</i>	<i>16 451</i>	<i>16 141</i>
<i>ostatní osobní náklady</i>	<i>515</i>	<i>575</i>
Zákonné sociální pojištění	5 662	5 551
Zákonné sociální náklady	715	362
Jiné ostatní náklady	400	201
Odpisy dlouhodobého majetku	1 154	1 397
Celkem	35 340	34 157

Tab. 12 SVKK – porovnání nákladů za rok 2010 a 2011 (v tis. Kč)

V rámci položky Ostatní osobní náklady byly čerpány prostředky organizace na dohody o pracovní činnosti pro přednášející, právníka, brigádníky, kustody výstav a šatnáře.

3.6 Hospodaření Středočeského kraje

V návaznosti na dotazníkové šetření o dopadech ekonomické krize na činnost knihoven a jejich rozpočty (viz Kap. 2.4.2 a 2.5) se SVKK i ostatní dotazované knihovny (viz následující kapitola Další zkušenosti vybraných knihoven v oblasti

financování) vyjádřily, že se rozpočty knihoven v posledních letech nesnižovaly. Kde však došlo ke změnám, byly finanční prostředky na výkon RF.

SVKK kromě svého rozpočtu (tj. příspěvek na provoz) získává od zřizovatele finanční prostředky formou dotace na výkon regionálních funkcí, tj. činnost Krajského knihovnického centra, Metodického centra regionu Kladno a na nákup dokumentů pro Výměnný fond Středočeského kraje. Dotačním titulem z rozpočtu SČ je samozřejmě financován i výkon regionálních funkcí pověřených knihoven. Dotace na nákup Výměnného fondu nebyla v letech 2010 a 2011 přidělena, dokumenty byly velmi omezeně nakupovány v podstatně menším rozsahu (původní dotace 6,4 mil. Kč, v roce 2012 pouze 1,2 mil. Kč).

Původní dotace 6,4 mil. Kč (nutno připočítat rabat cca 25%) byla natolik vysoká, že byly dokumenty nakupovány v dostatečném počtu titulů a mnoha exemplářích. Knihy a výměnné soubory dokumentů byly obecním knihovnám půjčovány de facto bez omezení. Nebyla potřeba, aby obecní knihovny (resp. jejich zřizovatelé) nakupovaly z finančních prostředků obce dokumenty pro své knihovny a většina obcí proto přestala nakupovat zcela. Obecní knihovny si zvykly na výměnné soubory s mnoha novinkami. V roce 2010 a 2011 negativně pocítily, že výměnné soubory zdaleka neobsahují jen novinky, ale obnovení nákupu z vlastních prostředků již nenastalo.

Dotační titul pro financování výkonu regionálních pracovišť, tj. Středočeské vědecké knihovny v Kladně, Městské knihovny v Benešově, Městské knihovny v Kutné Hoře, Knihovny města Mladá Boleslav a Knihovny Jana Drdy v Příbrami, byl rovněž snížen. Důsledkem bylo snížení počtu pracovníků RF o 0,5 – 1,0 pracovního úvazku v Benešově, Kutné Hoře a Mladé Boleslavi. Počet pracovníků Krajského knihovnického centra byl snížen o 1,8 na současných 2,6 pracovního úvazku.

Knihovny se v souvislosti se změnami v rozpočtu dále vyjádřily, že však nedošlo ke zkrácení otevírací doby knihovny, omezení výdajů na nákup dokumentů (knih, periodik, speciálních dokumentů) a elektronických zdrojů, snižování mzdových či ostatních provozních nákladů. Nedošlo ani k omezení počtu kulturních a vzdělávacích akcí.

V letech 2010 – 2011 se dokonce uskutečnila investiční stavební akce za necelých 12 mil. Kč. Investorem byl Středočeský kraj. V rámci této akce došlo

k propojení dvou budov SVKK, vnitřním a venkovním úpravám (výměna oken, zateplení, fasáda atd.).

Záměrem této kapitoly bylo upozornit na to, že závislost knihovny na finančních prostředcích od zřizovatele je téměř 100%, neboť vlastní příjmy představují cca 6% příjmů. Příspěvek zřizovatele pokrývá provozní náklady, z toho největší část představují mzdové náklady. Od roku 2010 nejsou zřizovatelem finančně kryty odpisy. Ostatní finance v podobě dotací od zřizovatele, které knihovna pro svoji činnost potřebuje, nejsou automatickým příjmem, jak by se mohlo mylně zdát. Jak bylo popsáno v části o hospodaření SVKK, může se stát, že knihovna dostane namísto tří dotací pouze dvě a to může způsobit v konečném důsledku nedostatek financí na mzdy a snižování stavu zaměstnanců. Je tedy potřeba využívat veškeré možnosti a zdroje financování. Každý rok čerpá kladenská knihovna z programů a projektů MK, využívá možnosti vzdělávat svoje zaměstnance prostřednictvím projektu Unie zaměstnavatelských svazů ČR, který je financován z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR. Knihovnu podporují firmy ze Středočeského kraje, Kladna i individuální dárci. Na její dlouholeté tradici má podíl i poměrně stabilní financování všemi zřizovateli.

4 Další zkušenosti vybraných knihoven v oblasti financování

4.1 Obecní knihovna v Žilině

4.1.1 Stručné představení knihovny

Obecní knihovna v Žilině (u Kladna) byla založena krátce po roce 1892, znovu vznikla roku 1920 převzetím darované knihovny od Občanské čtenářské besedy. Podrobná historie knihovny bohužel zatím není zcela zmapována, pouze její působení v nedávných letech. V září 2001 byl pořízen počítač (viz. Obr. 10) s napojením na Internet a v roce 2006 kvalitní knihovní program Clavius (ŠIMKOVÁ, 2010).

Obr. 10 Obecní knihovna v Žilině

Zdroj: <http://www.knihovnazilina.unas.cz/knihovna2011po/4.html>

Knihovna začala v novodobém pojetí knihovnických a informačních služeb aktivněji působit na začátku roku 2011. V současnosti probíhá revize a převod fondu do elektronické podoby. Knihovna tedy není automatizována, tento proces ji čeká v nejbližší době. Její fond je v současnosti vkládán do knihovního programu Clavius, který bohužel nebyl v minulosti zcela využíván. Podle knihovního zákona poskytuje knihovna výpůjční služby (prezenční i absenční), přístup k internetu, dále

meziknihovní výpůjční službu a nabízí kromě vlastního fondu nové tituly z výměnného fondu Středočeské vědecké knihovny v Kladně (ŠIMKOVÁ, 2012a).

Knihovna se nově prezentuje prostřednictvím sociální sítě Facebook a vlastních webových stránek dostupných z <http://www.knihovnazilina.unas.cz/>. Spolupráce s SVKK probíhá přímo, protože knihovnice žilinské knihovny Mgr. Lenka Šimková je zároveň šéfredaktorkou časopisu Čtenář v kladenské knihovně.

Otevírací doba knihovny je čtyři hodiny týdně (čtvrtek 17 – 19 hod., neděle 14 –16 hod.). V současnosti má knihovna kolem 60 registrovaných čtenářů. Knihovní fond tvoří přes 2 tis. knihovních jednotek. Složení fondu zastává převážně beletrie pro dospělé a děti, následuje populárně naučná literatura, dětské časopisy. Nová literatura je zprostředkovávána v rámci výměnného fondu i nákupem.

4.1.2 Zřizovatel knihovny

Na základě zkušenosti žilinské knihovny se podíváme na další možný typ finančního hospodaření knihovny, která je knihovnou neprofesionální (tzn. do 15 hod. týdně). Jako organizační složka obce je zcela závislá na obecním rozpočtu, nemá a ani prozatím nepotřebuje právní subjektivitu, protože nevstupuje do složitějších, právních a ekonomických vztahů.

Pro svou činnost využívá prostory obecního úřadu. Knihovní fond a majetek (movitý i nemovitý), který knihovna pro svou činnost využívá, je majetkem obce a knihovna má pouze právo s ním hospodařit.

4.1.3 Programy a projekty na podporu knihoven

V roce 2011 knihovna realizovala například tyto projekty: Novinářský kroužek pro děti aneb Mediální výchova v knihovně, (Nejen) literární besedy pro dospělé, Aktivní stáří s knihovnou, Fotografický projekt Rok na vsi – ve městě 2011. Projekty se uskutečnily s finanční podporou Ministerstva Kultury ČR z programu Knihovna 21. století. Spoluúčast obce na projektech byla 50%.

Knihovna v minulých letech (2006) využila také grantu VISK 3 a Fondu kultury a obnovy památek Středočeského kraje a byla vybavena počítačovou sestavou

(počítač, stůl a police) a programem Clavius. Potřebnou aktualizaci systému hradí nyní obec ze svého rozpočtu. Cena ročního předplatného SW Clavius Update stojí 1 152 Kč.

Zastupitelstvo Středočeského kraje schválilo roku 2009 transformaci dosavadních osmnácti fondů a dotačních programů do osmi fondů Středočeského kraje. Dosavadní Zásady pro poskytování dotací na podporu knihoven zřizovaných obcemi z rozpočtu SČ byly zrušeny a byl vytvořen Fond kultury a obnovy památek, kdy jedna z oblastí podpory je Podpora obecních knihoven. Každý rok lze žádat pouze o jednu dotaci v rámci jedné oblasti. Na podporu obecní knihovny může obec žádat dotaci v rozmezí 10 tis. Kč až 50 tis. Kč, zatímco například na podporu divadla až 100 tis. Kč. Vzhledem k tomu, že obec může žádat pouze o jednu dotaci, často zvolí z ekonomického hlediska nejvýhodnější možnost a na knihovnu musí obec získat potřebné finanční prostředky jinou cestou.

4.1.4 Fundraising a public relations

"Prostřednictvím rozsáhlé propagace akcí (webové stránky obce i knihovny, okolních obcí a jejich knihoven, místní rozhlas, Žilinské listy, tiskoviny a vývěsní tabule okolních obcí, Kladenský deník, Kladenské listy a další) se žilinská knihovna v loňském roce zapsala do povědomí obyvatel obce i blízkého okolí. Zapojila se také do celostátních akcí (Noc s Andersenem apod.) a v tomto trendu bude nadále pokračovat i v následujících letech. Cílem knihovny je integrace všech věkových skupin obyvatel obce, podpora jejich setkávání při zajímavých aktivitách, podpora čtenářství a reflexe knihovny jakožto komunitního, informačního a vzdělávacího centra obce" (ŠIMKOVÁ, 2012).

Vzhledem k velkému počtu akcí organizovaných knihovnou v minulém roce se knihovnice snažila zapojit do výpomoci i občany Žiliny a místní firmy. Velkým přínosem byla dobrovolnická práce při reorganizaci knihovny, výpomoc při organizování akcí, dary v podobě občerstvení (občerstvení zdarma od místního hostince při akci Den otevřených dveří knihovny) a materiálu (tisk karet pro děti zdarma).

4.1.5 Hospodaření knihovny

Finanční částka na zabezpečení činnosti knihovny je každoročně stanovena v rámci obecního rozpočtu. Dle rozpočtů zveřejňovaných na webu obce (SKOUPÝ, 2012) můžeme sledovat vývoj výnosů a nákladů týkající se knihovnické činnosti. Rozpočet obce pro rok 2010 byl schválen ve výši 8,7 mil. Kč, z toho náklad 17 400 Kč na knihovnictví.

V roce 2011 bylo počítáno s nákladem na knihovnictví ve výši 32 400 Kč. Rozpočet počítal s nárůstem nákladů o 3,1% a nákladem na knihovnictví o 86% více než v loňském roce. Na rok 2012 byla rozpočtována částka přes 12,1 mil. Kč, z toho předpokládaný výnos z knihovnické činnosti 2 tis. Kč a náklad na knihovnictví 28 tis. Kč (viz Tab. 13).

Výnosy	r. 2010	r. 2011	r. 2012
Celkem	8 744	9 019	12 178
<i>z toho: knihovnická činnost</i>	0	0	2
Náklady	r. 2010	r. 2011	r. 2012
Celkem	8 744	9 019	12 178
<i>z toho: knihovnická činnost</i>	17	32	28

Tab. 13 Obec Žilina – porovnání výnosů a nákladů (v tis. Kč)

Z těchto ukazatelů můžeme vyvodit závěr, že knihovnická činnost má za poslední dva roky vzestupnou tendenci. Obec se rozhodla na základě dobré spolupráce s knihovnicí investovat do činnosti knihovny více financí a zajistit jí tak rozvoj.

Knihovna hospodaří s finančními částkami, které jí poskytuje obec ze svého rozpočtu. Své náklady hradí knihovna z těchto prostředků. Výnosy knihovny jsou výnosy obce, knihovna je odvádí na účet obce. Veškeré provozní i ostatní náklady knihovny (např. voda, energie, internet) jsou součástí rozpočtu obecního úřadu.

Jak již bylo zmíněno, knihovní činnost spravuje knihovnice, výnosy a náklady knihovny eviduje účetní obecního úřadu na základě podkladů dodaných knihovnicí. Výnosem jsou především čtenářské poplatky. Nákladovou položku tvoří výdaje na

nákup knihovního fondu, kancelářské potřeby, odměnu knihovníkovi (1 tis. Kč), realizaci projektů a akcí knihovny.

Dalšími finančními zdroji knihovny mohou být např. účelové dotace, finanční dary, sponzorské příspěvky. Získané finanční prostředky je knihovník povinen odevzdat do rozpočtu obce nebo prokázat účel jejich využití a vše řádně zaúčtovat.

Obecní knihovna v Žilině prošla za poslední rok velkými změnami. Nejednalo se pouze o fyzickou proměnu (částečná obnova knihovního fondu, reorganizace knihovny, aktualizace technického vybavení, aktivace knihovního systému atd.), ale především o kulturní působení knihovny. Zvýšil se počet registrovaných čtenářů a naopak snížil průměrný věk návštěvníků. Knihovna vstoupila do povědomí místních občanů, začala se podílet na kulturním životě obce. Tato iniciativa vzešla od nové knihovnice, která se před rokem rozhodla knihovny ujmout. Její zkušenosti s prací ve velké knihovně a také přímá spolupráce s SVKK (kde pracuje) jí dávají navíc výhodu bezproblémové komunikace v rámci regionu Kladno.

4.2 Městská knihovna Kutná Hora

4.2.1 Stručné představení knihovny

Městská knihovna Kutná Hora je veřejnou univerzální knihovnou, která organizuje, soustavně doplňuje, zpracovává, ochraňuje a uchovává soubor knihovních dokumentů, které tvoří především knihy, periodika, zvukové a obrazové zvukové dokumenty. Dospělým i dětem nabízí beletrii, naučnou literaturu, denní tisk, časopisy, veřejný internet. Knihovní fond tvoří přes 80 tis. dokumentů (knihy, CD, DVD aj.). V současnosti má knihovna přes 3 tis. registrovaných čtenářů, přes 7 tis. návštěvníků knihovny vzdělávacích a kulturních akcí, přes 19 tis. virtuálních návštěvníků, kteří využili online služeb knihovny (JARKULIŠOVÁ, 2011).

Knihovna poskytuje výpůjční, bibliograficko-informační služby, reprografické a meziknihovní výpůjční služby, dále zajišťuje pásma lekcí infromatické výchovy mládeže a zprostředkovává informace z informačních zdrojů státní správy a samosprávy a informace z přístupných databází.

Čtenářům z řad zdravotně postižených nabízí speciální službu v podobě roznáškové služby (knihy až do domu), speciální studovnu vybavenou kompenzačními pomůckami na zpracování informací na bázi ICT, internetovou stanicí se speciálním programovým vybavením, fondem zvukových knih a čtecí lupou pro zrakově hendikepované (VANÍČEK, 2012).

V souladu s Konceptí podpory knihoven z rozpočtu Středočeského kraje plní od roku 2006 funkci pověřené knihovny pro knihovny z regionů Kutnohorsko, Kolínsko, Nymbursko, Poděbradsko. Z této funkce vyplývají další činnosti, které knihovna musí provozovat, např. poradenskou a konzultační činnost, vzdělávání knihovníků, budování výměnného fondu, správu regionálního knihovního systému Clavius REKS.

Obr. 11 Knihovna Kutná Hora – čítárna

Zdroj: <http://www.knihovna-kh.cz/sites/default/files/tmp/pics/hudebni.jpg>

Činnost knihovny je rozdělena mezi tato oddělení (JARKULIŠOVÁ, 2011):

- Oddělení informačních služeb,
- Hudební oddělení, půjčovna a čítárna časopisů, studovna s příručním fondem (viz Obr. 11),
- Oddělení pro dospělé,

- Oddělení pro děti a mládež,
- Oddělení regionálních služeb knihovnám,
- Akvizice a katalogizace,
- Provozní a ekonomické oddělení.

Knihovna poskytuje služby v centrální budově v Husově ulici a dalších pobočkách na Kaňku, v Malíně a na sídlišti. Hlavní budova knihovny je otevřena denně kromě neděle.

Ve všech pobočkách jsou poskytovány automatizované knihovní služby. Oddělení jsou operativně propojena počítačovou sítí a odborné pracovníce využívají počítačového knihovního systému Clavius. Důležitá je i spolupráce se sdružením SKAT.

4.2.2 Zřizovatel knihovny

Městská knihovna Kutná Hora je příspěvkovou organizací od roku 2006. Zřizovatelem je město Kutná Hora. Statutárním orgánem je ředitel knihovny. V současnosti plní tuto funkci Mgr. Gabriela Jarkulišová.

4.2.3 Programy a projekty na podporu knihoven

V minulém roce obdržela knihovna dotace ve výši 101 tis. Kč, což bylo o 46 tis. méně než v roce předešlém. Jednalo se především o finanční prostředky za účelem organizace krajského kola recitační soutěže v rámci Festivalu uměleckého přednesu. Knihovna získala grant v rámci programu Knihovna 21. století a Podpory neuměleckých aktivit (MK Odbor regionální a národní kultury). Na projektor a tabuli obdržela dotační prostředky v rámci programu VISK 3.

4.2.4 Fundraising a public relations

Městská knihovna prezentuje svou činnost prostřednictvím internetu (webové stránky knihovny, sociální síť Facebook, regionální internetový portál svoboda.info), místního tisku (Radniční listy – rubrika Kutnohorská knihovna Vám chce říct, Obzory Kutnohorska, Kutnohorský deník, Mladá Fronta Střední Čechy) a rozhlasu (Český

rozhlas Region Střední Čechy). O aktuálních akcích informuje své čtenáře prostřednictvím adresného rozesílání emailů a SMS zpráv (JARKULIŠOVÁ, 2012).

S fundraisingovými aktivitami nemá knihovna prozatím moc zkušeností. Z rozhovoru s paní ředitelkou (JARKULIŠOVÁ, 2012) vyplynulo, že by se touto oblastí chtěla knihovna začít aktivně zabývat v průběhu tohoto roku v souvislosti s projektem nové budovy knihovny. Současné prostory v Husově ulici mají omezenou kapacitu, která knihovně již nestačí. Stavba nové budovy záleží na tom, zda se podaří nalézt kromě podpory zřizovatele také další finanční podporu. Nová budova počítá s výukovou místností, kavárnou, multifunkčním sálem atd.

Výhodou knihovny jsou dobré vztahy se zřizovatelem a podpora radnice. Paní ředitelka dodává: "Starosta města nám vyjadřuje podporu přítomností na akcích knihovny" (JARKULIŠOVÁ, 2012). Knihovna dále spolupracuje s místními školami.

Knihovnu podporuje i veřejnost, především v podobně hmotných darů (knih). V roce 2011 byl celkový přírůstek 3 398 knih, z toho 673 knih darovaných.

4.2.5 Hospodaření knihovny

Knihovna jako příspěvková organizace je finančně závislá na svém zřizovateli, proto převážnou většinu výnosů tvoří příspěvek zřizovatele na mzdy a provoz knihovny. Neinvestiční příspěvek zřizovatele byl v minulém roce 5,4 mil. Kč (VINCE, 2012). Další významnou položkou je příspěvek z rozpočtu Středočeského kraje na výkon regionální funkce, který v minulém roce činil přes 1,2 mil. Kč.

Celkové výnosy roku 2011 byly přes 7,1 mil. Kč, což oproti roku předešlému znamenalo pokles o více jak 4,7%. Také u nákladů došlo k poklesu o 1,32% na 7,2 mil. Kč. Většina nákladů vzrostla, snížení rozdílu se podařilo ušetřením nákladů na službách, oproti roku 2010 více než o 33,9% (viz Tab. 14).

Výnosy	r. 2010	r. 2011
Neinvestiční příspěvek zřizovatele	5 592	5 400
Státní dotace	147	101
Neinvestiční příspěvek z rozpočtu SK	1 360	1 283

Vlastní tržby	444	399
Celkem	7 543	7 183
Náklady	r. 2010	r. 2011
Spotřebované nákupy	1 003	1 167
Služby	882	583
Osobní náklady	3 706	3 737
Náklady na zdravotní a sociální pojištění	1 241	1 249
Odpisy	501	500
Celkem	7 333	7 236

Tab. 14 Knihovna Kutná Hora – porovnání výnosů a nákladů (v tis. Kč)

Paní ředitelka k tomu dodala: "Vlastní tržby jsou tvořeny především z registračních poplatků. Čtenář zaplatí 160 Kč za rok. Dalším příjmem jsou sankční poplatky, výnosy z prodeje výrobků – vlastních publikací" (JARKULIŠOVÁ, 2012).

Městská knihovna Kutná Hora je finančně závislá na svém zřizovateli. V současnosti se nevěnuje žádným fundraisingovým aktivitám. Presentaci své činnosti směřuje především na stávající a potenciální čtenáře a uspokojení jejich potřeb. Jak vyplynulo s rozhovoru s paní ředitelkou (JARKULIŠOVÁ, 2012), jediný problém v oblasti financování nastal po roce 2006, kdy se regionální funkce centralizovaly a pověřené knihovny zůstaly pouze čtyři. V ostatních krajích je praxí, že metodický pracovník zajišťuje provoz kolem dvaceti pěti knihoven, ve Středočeském kraji připadá na jednoho pracovníka třikrát více knihoven. Problém je politická situace v zemi, kdy každé volební období znamená změnu ve strategickém vedení. Poslední volební období znamenalo pro Středočeský kraj např. snížení platů metodiků, méně financí na provozní náklady a na nákup výměnného knihovního fondu.

5 Perspektivy v oblasti financování

Knihovna by měla vystupovat jako suverénní instituce s jasnými vizemi, s jasným posláním, s atraktivní a aktuální nabídkou pro své návštěvníky. Lidé rádi podporují instituce, kterým věří, které potřebují, které tvoří součást jejich života. Potřeby návštěvníků knihoven se různí, je to velice individuální záležitost. Je potřeba, aby knihovna znala své možnosti a perspektivní směry.

"Zásadní prioritou budoucnosti knihoven je jednoznačná orientace na kvalitní a pohotové služby, které jsou díky využívání informačních technologií v podstatné míře dostupné 24 hodin, sedm dnů v týdnu" (Česko, 2012).

Jak bylo řečeno již na začátku celé této práce, knihovna jako veřejná nezisková instituce slouží veřejnosti, její úspěšnost se měří návštěvností knihovny, stálostí a spokojeností uživatelů, nikoliv ziskem ve finančním vyjádření. Ekonomické příjmy knihovny jsou omezené již z podstaty veřejných služeb, ostatní formy podpory však nikoliv a právě ty mají dopad na prosperitu a rozvoj knihovny.

Potenciál větších knihoven (př. krajských) můžeme vidět v práci managementu, který by měl knihovnu reprezentovat, propagovat ji v místní komunitě a soustředit se na získávání finančních prostředků. Reorganizací práce lze zajistit pracovníka, jehož náplní práce bude aktivní vyhledávání finančních zdrojů, příprava dotačních a grantových projektů, komunikace s donátory, sponzory, dárci, nadacemi. Knihovna by se měla soustředit na public relations, využívání médií a ostatních moderních technologií.

Menší knihovny (např. obecní) mají většinou tyto možnosti omezené personálním a finančním zabezpečením knihovny. Výhodou jim může být naopak to, že jsou lidem blíž, měly by se proto zaměřit na osobní přístup, spolupráci s obcí nebo městem, místními firmami a občany. Knihovny by měly více participovat na životě obce nebo města, podílet se na kulturních volnočasových aktivitách (kroužky, výstavy, koncerty apod.), plnit komunitní roli.

Závěr

Aktuální situaci v oblasti financování lze shrnout následovně: veřejné knihovny jsou nejčastěji zřizovány státem a územně samosprávnými celky jako příspěvkové organizace a organizační složky, jsou proto závislé především na přidělených financích z rozpočtu obce, města, kraje, státu. Vzhledem k tomu, že je knihovní zákon benevolentní co do formy zřizování veřejných knihoven, mohou být zakládány i jinak, např. jako obecně prospěšné společnosti (viz náhodská knihovna). Tato situace je však výjimečná.

Ekonomická krize má vliv na snižování státního rozpočtu, který se značně dotýká i finančního hospodaření veřejných knihoven. Finanční základ každé veřejné knihovny závisí především na zřizovateli (kraji, městu atd.), je daný. Cílem této práce však bylo poukázat na to, že ostatní možnosti získávání financí nemají pevně stanovené hranice.

V rámci České republiky se knihovny účastní dotačních řízení vypisovaných jednotlivými ministerstvy na příslušný rok. Velkou výhodou byl vstup České republiky do Evropské unie, který přinesl i řadu zahraničních projektů a programů na podporu kulturních institucí.

V posledních letech zaznamenala Česká republika také nárůst činnosti nadací a nadačních fondů. Veřejné knihovny se mohou zúčastnit vypsaných grantových programů a získat tak finance ve formě účelového grantu nebo daru. Jak vyplývá z výsledků Středočeské vědecké knihovny v Kladně, navázání spolupráce s nadacemi může knihovně zajistit významný zdroj financí.

Všechny výše uvedené příjmy se objevují v rozpočtu knihovny, jsou prokazatelné, právně ošetřené. Jak se ukázalo, již méně probádanou oblastí jsou ostatní formy podpory. Knihovny jsou zvyklé přijímat dary, ať už finanční či hmotné (nejčastěji ve formě knih), nikoli práci. Pojem dobrovolník se užívá ve více významech, v knihovnictví jej asociujeme s ustáleným spojením dobrovolný knihovník a v ostatních oblastech s pojmem dobrovolnická služba. Jak naznačily výsledky mého šetření ve zkoumaných knihovnách, knihovny raději využívají termín výpomoc či se o této formě podpory nezmiňují vůbec. Výjimečné jsou případy, kdy knihovna této formy využívá veřejně a hlásí se k tomu (viz příklad lounské knihovny). Otázkou tedy

zůstává: "Proč knihovny tuto formu podpory nevyužívají naplno?" Možnou odpověď bych viděla v obavě z nedostatečné znalosti právního rámce upravující tuto oblast.

Podobná situace nastává i v oblasti sponzoringu. Knihovna jako veřejná instituce má ze zákona veřejně prospěšný charakter, má sloužit všem bez rozdílu, proto musí brát zřetel i na slučitelnost přijímaných sponzorských darů s etickým kodexem knihovny. Je třeba si položit otázky: "Do jaké míry je knihovna svázána s případným sponzorem? Do jaké míry to ovlivní její pověst? Jak bude vnímána čtenáři, obcí, městem, krajem?". Základem by vždy mělo být zvážení případné spolupráce s velkými dárci, zvážení slučitelnosti jejich politických a jiných zájmů s funkcí knihovny. Je-li pro knihovnu tato spolupráce etická a je-li knihovna schopna si tyto finanční zdroje obhájit, nevidím důvod, proč by se těmto zdrojům neměla dát publicita, aby se i ostatní knihovny mohly inspirovat a podobným směrem vydat.

Záměrem mé práce bylo poukázat na různorodost volby, kterou knihovna v rámci rozhodovacího procesu v oblasti financování může sama udělat. Nabízí se jí široké spektrum zdrojů a možností, které nejsou z mého pohledu v současné době plně využívány. Uvedené zkušenosti knihoven nejsou pouze dokladem o realizovatelnosti těchto možností, ale měly by být především chápány jako inspirace ostatním knihovnám pro úspěšné využívání všech těchto zdrojů podpory.

Celou práci bych zakončila citací Simona Francise, knihovního konzultanta z Velké Británie: "Change is now the norm. Stability is the exception. If you are doing your job in the same way as five years ago you are probably doing it wrong. There are three kinds of organisation:

- those that make things happen,
- those that watch things happen,
- those that wonder, what happened? ("Why does nobody come to the library?")" (FRANCIS, 2006).

"Změna je dnes normou. Stabilita je výjimkou. Pokud děláte svou práci stejně jako před pěti lety, pravděpodobně ji děláte špatně. Existují tři druhy organizací:

- ty, které věci dělají,
- ty, které se dívají, co se děje,
- ty, které se diví, co se stalo, a ptají se, proč nikdo nepřišel do knihovny."

Do budoucna bude zásadní umět se prodat. Předpovědět budoucnost nelze, ale sledovat konkurenci a trendy, mít vizi a jasně definovat strategii je možné.

Seznam použité literatury

- ALLEN, Bryce. 2003. Public opinion and the funding of public libraries. *Library Trends*. Vol. 51, no. 3, p 414-423, 10p. Dostupné z: Library and Information Science Abstracts (LISA). ISSN 0024-2594.
- BAČUVČÍK, Radim. 2011. Marketing neziskových organizací. 1. vyd. Zlín: VeRBuM. 190 s. ISBN 978-80-87500-01-9.
- ČERNÁ, Milena. 2001. Organizace a řízení knihoven. *Elektronické studijní texty* [online]. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK, 2007 -2011 [vid. 2011-12-25]. Dostupné z: <http://texty.jinonice.cuni.cz/>
- Česko. 1995. Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. *Portál veřejné správy České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, c2003-2011 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=248/1995
- Česko. 1997. Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, c20010 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: www.mvcr.cz
- Česko. 2000. Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, c2005 [vid. 2011-12-04]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_1155.html
- Česko. 2000a. Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. *Česká daňová správa* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2006 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: http://cde.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cde/xsl/182_4026.html
- Česko. 2001. Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In Sbírká zákonů České republiky. Částka 98, s. 5683-5688. Dostupné z: www.mvcr.cz
- Česko. 2004. Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 - 2010. *Informace pro knihovny - portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. Praha: Knihovnický institut Národní knihovny ČR [vid. 2010-01-27]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_deklarace.htm

- Česko. 2005. Financování neziskových organizací. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, c2005 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html
- Česko. 2005a. Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonů regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. *Informace pro knihovny - portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR. 16 s. [vid. 2012-07-18]. Dostupné z <http://knihovnam.nkp.cz/docs/MetPokynMK05.doc>
- Česko. 2006. Vyhodnocení programu Informační infrastruktura výzkumu (1N). *MŠMT ČR* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, c2006 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum/informacni-infrastruktura-vyzkumu-program-1n>
- Česko. 2007. Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010: aktualizace. 28 s. *Informace pro knihovny - portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky. [vid. 2012-01-27]. Dostupné z knihovnam.nkp.cz/docs/KoncepceRK_aktualizace180707.doc
- Česko. 2007a. Sborník statí o kultuře v letech 2004 – 2010. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/knihovna/SBORNIK_stati_o_kulture_final.pdf
- Česko. 2007b. Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/zakon_c_203_2006_Sb.doc
- Česko. 2007c. Koncepce rozvoje a výzkumu v resortu Ministerstva kultury na léta 2004 - 2008. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=405>
- Česko. 2008. Komparace systémů finanční podpory kultury v ČR s vybranými vyspělými státy. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-04-24]. 61 s. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/Studie-a-analyzy/Komparace-systemu-financni-podpory-kultury-v-CR-s-vybranymi-vyspelymi-stat.pdf>

- Česko. 2008a. Výzkumné programy Ministerstva Kultury na roky 2006-2011: aktualizované znění. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-04-25]. 25 s. Dostupné z <http://www.mkcr.cz/cz/vyzkum-a-vyvoj/vyzkumne-programy-ministerstva-kultury-na-roky-2006-2011-2339/>
- Česko. 2009. Usnesení vlády č. 68/2002 Sb., o Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. *Vláda ČR* [online]. Praha: Vláda České republiky, c2009. [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/0A0D7E589786147BC12571B6006EBDC6
- Česko. 2009a. Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI). *Ministerstvo kultury* [online]. Praha : Ministerstvo kultury, c2007 [vid. 2012-06-24]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/vyzkum-a-vyvoj/vyzkumne-programy-ministerstva-kultury-57470/>
- Česko. 2009b. Informační zdroje pro výzkum (INFOZ). *MŠMT ČR* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2006 [vid. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum/informacni-zdroje-pro-vyzkum-infoz>
- Česko. 2010. Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2010 – 2014 (Koncepce rozvoje muzejnictví). *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/KONCEPCE.doc>
- Česko. 2011. VISK - výsledky dotačního řízení pro rok 2011. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-04-20]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/cz/literatura-a-knihovny/granty-a-programy/oblast_knih/visk---vysledky-dotacniho-izeni-pro-rok-2011-87347/
- Česko. 2011a. Knihovna 21. století - vyhlášení výsledků na rok 2011 (okruhy 1-3). *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-04-20]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/cz/literatura-a-knihovny/granty-a-programy/oblast_knih/knihovna-21--stoleti---vyhlaseni-vysledku-na-rok-2011-86038/
- Česko. 2011b. Podpora obnovy a rozvoje venkova. *MMR* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR[vid. 2012-07-06]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Programy-Dotace/Podpora-rozvoje-regionu-v-roce--2011/Podpora-obnovy-a-rozvoje-venkova>

- Česko. 2012. Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, c2007 [vid. 2012-04-25]. 35 s. Dostupné z http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf
- Česko. 2012a. Fondy Evropské Unie. *Strukturální fondy EU* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj [vid. 2012-07-07]. Dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/>
- FRANCIS, Simon. 2006. Change management. *Státní technická knihovna* [online]. Praha: Státní technická knihovna [vid. 2012-07-08]. Dostupné z <http://old.stk.cz/SF5.pdf>
- CHALUPNÍK, Vitalij 2012. Základní údaje o Středočeské vědecké knihovně v Kladně. *SVK Kladno* [online]. Kladno: Středočeská vědecká knihovna v Kladně [vid. 2012-03-13]. Dostupné z <http://www.svkkk.cz/>
- Ikaros, redakce. 2003. Program LI znamenal průlom ve financování informačních zdrojů. *Ikaros* [online]. Roč. 7, č. 8 [vid. 2012-08-11]. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/1456> ISSN 1212-5075.
- Ikaros, redakce. 2012. Informační zdroje pro výzkum v ČR - Informace o výsledku závěrečného vyhodnocení programu INFOZ (Jana Hakenová). *Ikaros* [online]. Roč. 16, č. 5/2 [vid. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/7460> URN-NBN:cz-ik7460. ISSN 1212-5075.
- JARKULIŠOVÁ, Gabriela. 2011. *Výroční zpráva Městské knihovny Kutná Hora 2010* [online]. Zpracovala Gabriela Jarkulišová. Kutná Hora: Městská knihovna Kutná Hora [vid. 2012-04-24]. 21 s. Dostupné z <http://www.knihovna-kh.cz/content/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-2010>
- JARKULIŠOVÁ, Gabriela. 2012. *Interview s Mgr. Gabrielou Jarkulišovou, ředitelkou Městské knihovny Kutná Hora* [osobní komunikace]. Kutná Hora, 18. 04. 2012.
- KÁDNEROVÁ, Jiřina. 2011. *Výroční zpráva za rok 2010* [online]. Zpracovala Jiřina Kádnerová z podkladů vedoucích odborů. Kladno : Středočeská vědecká knihovna v Kladně, 2011 [vid. 2012-04-24]. 61 s. Dostupné z http://www.svkkk.cz/files/vyrocní_zpravy/vyr_zp_2_10.doc
- KÁDNEROVÁ, Jiřina. 2012. *Interview s PhDr. Jiřinou Kádnerovou, ředitelkou Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace* [osobní komunikace]. Kladno, 15. 03. 2012.

- KÁDNEROVÁ, Jiřina. 2012a. *Výroční zpráva Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace za rok 2011* [online]. Zpracovala Jiřina Kádnerová z podkladů vedoucích odborů. Kladno : Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, 2012 [vid. 2012-04-24]. 83 s. Dostupné z http://www.svkkk.cz/files/vyrocní_zpravy/vyr_zp_2_11.doc
- Krajská knihovna Vysočiny. 2006. Projekt internetizace knihoven (PIK). *Krajská knihovna Vysočiny* [online]. Praha: Krajská knihovna Vysočiny, c2006-2010 [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.kkvysociny.cz/reg/granty/pik.pdf>
- KRATOCHVÍLOVÁ, Monika. 2010. Vícezdrojové financování v knihovnách – vyhodnocení a trendy. *Duha* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna [vid. 2012-04-24]. Dostupné z <http://duha.mzk.cz/clanky/vicezdrojove-financovani-v-knihovnach-vyhodnoceni-trendy> ISSN 1804-4255.
- KŘÍKAVOVÁ, Milena. 2010. Hudbu, výtvarné umění a dobročinnost nabídla rakovnická knihovna. *Městská knihovna Rakovník* [online]. Rakovník: Městská knihovna Rakovník, 2011 [vid. 2012-04-24]. Dostupné z <http://www.knihovna-rakovnik.cz/?pageshowing=8&more=1360#msg1360>
- LEDVINOVÁ, Jana. 2010. Fundraising - proč a jak? *Časopis Čtenář* [online]. Kladno: Středočeská vědecká knihovna v Kladně, c2007 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62/06-2010/tema-fundraising-proc-a-jak-72-668.htm>
- LINDNEROVÁ, Vladimíra. 2011. Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2010: III. Knihovny a vydavatelská činnost. *Nipos* [online]. Praha: Nipos, Centrum informací a statistik kultury [vid. 2012-03-13]. Dostupné z http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/Statistika_kultury_2010_Knihovny_a_publikace_we_b.pdf ISBN 978-80-7068-257-9.
- LIŠKOVÁ, Kateřina. 2011. Dobrovolnictví ve veřejných knihovnách. *Duha* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna [vid. 2012-04-24]. Dostupné z <http://duha.mzk.cz/clanky/dobrovolnictvi-ve-verejnych-knihovnach> ISSN 1804-4255.
- MARVANOVÁ, Eva. 2009. Strukturální fondy Evropské unie. *Informace pro knihovny - portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. Praha: Knihovnický institut Národní knihovny ČR [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=07_Pro/StrukFondy06.htm

- MRÁZOVÁ, H.. 2006 Analýza rozvojových programů MK ČR na podporu knihoven. Praha, 129 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- Národní institut Národní knihovny ČR. 2012. Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2011. *Informace pro knihovny - portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR* [online]. Praha: Knihovnický institut Národní knihovny ČR. 16 s. [vid. 2012-07-18]. Dostupné z <http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/VZRF2011.pdf>
- Národní knihovna České republiky. 2010. VISK. *VISK - aktuality* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky [vid. 2012-01-27]. Dostupné z <http://visk.nkp.cz/>
- Norské královské velvyslanectví v Praze. 2011. Finanční mechanismy EHP a Norska 2009 - 2014. *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Norské královské velvyslanectví [vid. 2012-07-07]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/FM-Norska_Brozura_CZ_Programy_v_CR_20120111.pdf
- PERSTICKÁ, Dagmar. 2011. Projekt Česká knihovna v roce 2010. *Duha* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna [vid. 2012-04-24]. Dostupné z <http://duha.mzk.cz/clanky/projekt-ceska-knihovna-v-roce-2010> ISSN 1804-4255.
- RICHTER, Vít. 2010. Dopady ekonomické krize na rozpočty veřejných knihoven v roce 2009 a 2010. *Čtenář* [online]. Kladno: Středočeská vědecká knihovna v Kladně, c2007 [vid. 2012-04-24]. Dostupné z <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62/12-2010/dopady-ekonomicke-krize-na-rozpocety-verejnych-knihoven-v-roce-2009-a-2010-77-780.htm>
- RICHTER, Vít. 2010a. Dopady ekonomické krize na rozpočty veřejných knihoven v roce 2009 a 2010. *Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě* [online]. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, c2012[vid. 2012-04-24]. Dostupné z http://www.library.umb.sk/caslin2010/material/vit_richter/presentation.ppt
- RICHTEROVÁ, Monika. 2003. Finanční zdroje veřejných knihoven v České republice. Praha, 102 s., 12 příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- SKOUPÝ, Vladimír. 2012. Obec Žilina: Titulní stránka. *Obec Žilina* [online]. Žilina: Obec Žilina [vid. 2012-03-13]. Dostupné z <http://www.zilina-obec.cz/>

- ŠICOVÁ, Petra. 2010. Public relations v českých knihovnách 2010 - výsledky průzkumu. *Časopis Čtenář* [online]. Kladno: Středočeská vědecká knihovna v Kladně, c2007 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62/12-2010/public-relations-v-ceskych-knihovnach-2010-vysledky-pruzkumu-77-786.htm>
- ŠIMKOVÁ, Eva. 2006. Management a marketing v praxi neziskových organizací. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-859-1.
- ŠIMKOVÁ, Lenka. 2010. Obecní knihovna v Žilině: pestrá nabídka pro každého. *Obecní knihovna v Žilině* [online]. Žilina: Obecní knihovna v Žilině [vid. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.knihovnazilina.unas.cz/>
- ŠIMKOVÁ, Lenka. 2012. *Re: Diplomová práce o knihovně Žilina* [elektronická pošta]. Message to: Lenka Šimková 21. 03. 2012.
- ŠIMKOVÁ, Lenka. 2012a. *Interview s Mgr. Lenkou Šimkovou, knihovnicí Obecní knihovny v Žilině* [osobní komunikace]. Kladno, 15. 03. 2012.
- ŠKUTOVÁ, Ivana. 2012. *Interview s Ing. Ivanou Škutovou, zástupkyní ředitelky a vedoucí technicko-ekonomického odboru Středočeské vědecké knihovny, příspěvkové organizace* [osobní komunikace]. Kladno, 15. 03. 2012.
- TAYLOR, Carolyn. 2010. Thinking Out of the Box: Fundraising During Economic Downturns. *Serials Librarian*. Vol. 59, Issue 3/4, s. 370-383, 14p. [vid. 2012-07-20]. Dostupné z: Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text. ISSN 0361526X. DOI:10.1080/03615261003623120.
- The International Federation of Library Associations and Institutions. 2012. IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. *IFLA.org* [online]. Hague (Holandsko): The International Federation of Library Associations and Institutions. [vid. 2012-07-20]. Dostupné z: <http://www.ifla.org/en/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>
- VAN HOOLAND, Seth. 2011. Opportunities and risks for libraries in applying for european funding. *The Electronic Library*. Vol. 29, Issue 1, s. 90-104, 15p. [vid. 2012-07-27]. Dostupné z: Library and Information Science Abstracts (LISA). ISSN 0264-0473. DOI:10.1108/02640471111111451.
- VANÍČEK, Pavel. 2012. Městská knihovna Kutná Hora. *Knihovna-kh.cz* [online]. Kutná Hora: Městská knihovna Kutná Hora [vid. 2012-03-13]. Dostupné z <http://www.knihovna-kh.cz/>

- Vědecká knihovna v Olomouci, 2010. Základní informace o projektu Digimon. *Digimon* [online]. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, c2008-2010 [vid. 2012-07-07]. Dostupné z: <http://digimon.vkol.cz/>
- VEJSADOVÁ, Jana. 2005. Grantové projekty veřejných knihoven. *Krajský zpravodaj Vysočina* [online]. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny, c2001-2005 [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=235&idr=1&idci=2>
- VINCE, Iveta. 2012. *Re: Diplomová práce* [elektronická pošta]. Message to: Iveta Vince 20. 04. 2012.
- WINKLER, Martin. 2010. Projekt Česká knihovna. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně [vid. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.mzk.cz/cesknih/>

Seznam tabulek

TAB. 1 POČET KNIHOVEN - STAV K ROKU 2010.....	18
TAB. 2 PROGRAM VISK – SCHVÁLENÝ ROZPOČET (V TIS. KČ)	27
TAB. 3 PROGRAM VISK – NÁVRH NA ROZDĚLENÍ PRO JEDNOTLIVÉ PODPROGRAMY (V KČ).....	28
TAB. 4 PROGRAM PIK – PŘEHLED VYNALOŽENÝCH PROSTŘEDKŮ MV (V TIS. KČ)	30
TAB. 5 PROGRAM PIK – NÁVRH PŘEDPOKLÁDANÉHO ROZPOČTU MK (V TIS. KČ).....	31
TAB. 6 PROGRAM KA – NÁVRH OPTIMÁLNÍHO ROZPOČTU (V TIS. KČ)	31
TAB. 7 PROGRAM VAV – PŘEDPOKLÁDANÉ VÝDAJE (V TIS. KČ).....	35
TAB. 8 PROGRAM NAKI – PŘEDPOKLÁDANÉ SOUHRNNÉ FINANČNÍ UKAZATELE (V TIS. KČ).....	35
TAB. 9 PROGRAM LI – PROJEKTY PODLE TYPU NOSITELE	36
TAB. 10 PROGRAM 1N – VÝDAJE ZE STÁTNIHO ROZPOČTU NA VAV (V TIS. KČ)	37
TAB. 11 SVKK – POROVNÁNÍ VÝNOSŮ ZA ROK 2010 A 2011 (V TIS. KČ)	75
TAB. 12 SVKK – POROVNÁNÍ NÁKLADŮ ZA ROK 2010 A 2011 (V TIS. KČ)	77
TAB. 13 OBEC ŽILINA – POROVNÁNÍ VÝNOSŮ A NÁKLADŮ (V TIS. KČ).....	83
TAB. 14 KNIHOVNA KUTNÁ HORA – POROVNÁNÍ VÝNOSŮ A NÁKLADŮ (V TIS. KČ).....	88

Seznam obrázků

OBR. 1 PROCENTNÍ POKLES/NÁRŮST FINANCOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ V ROCE 2010.....	26
OBR. 2 POSTOJ KNIHOVEN K PUBLIC RELATIONS A MARKETINGU.....	43
OBR. 3 PROSTŘEDKY K PREZENTACI A PROPAGACI KNIHOVNY	43
OBR. 4 ZMĚNY V ROZPOČTU V ROCE 2009 A 2010	51
OBR. 5 PŘIDĚLENÉ DOTACE RF OD KRAJŮ V LETECH 2005, 2009 AŽ 2011 (V TIS. KČ)	55
OBR. 6 SITUACE RF V KRAJÍCH V ROCE 2011	59
OBR. 8 KNIHOVNY POVĚŘENÉ VÝKONEM RF VE STŘEDOČESKÉM KRAJI.....	62
OBR. 7 SVKK – BUDOVA	64
OBR. 9 SVKK – STUDOVNA	67
OBR. 10 OBECNÍ KNIHOVNA V ŽILINĚ	80
OBR. 11 KNIHOVNA KUTNÁ HORA – ČÍTÁRNA	85

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1: SVKK – PŘEHLED NÁKLADŮ A VÝNOSŮ

PŘÍLOHA Č. 2: SVKK – PŘEHLED TRŽEB Z HLAVNÍ ČINNOSTI KNIHOVNY